

A Study of Indicators of a Sports-Friendly City and Its Role in Sustainable Development of Cities in Khuzestan Province with a Future Study Approach

Esmail Veisia¹

Assistant Professor, Department of Sports Management, Faculty of Sports Sciences, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran

Zahra Hedayatnia

MA Student, Department of Sports Management, Faculty of Sports Sciences, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran

Received: 23 April 2025 Revised: 25 May 2025 Accepted: 1 June 2025

Abstract

The concept of a sports-friendly city, as a new approach to sustainable urban development, underlines the development and improvement of urban spaces that facilitate physical activity and sports for all citizens, regardless of age, gender, ability, and socio-economic status. This approach, beyond mere construction of sports facilities, seeks to integrate sports and physical activities into urban planning and people's daily lives. In this regard, the present study, adopting a futures study approach and the mixed method (qualitative-quantitative), explores the indicators of a sports-friendly city and its role in the sustainable development of cities in Khuzestan province. This study, by collecting data through library resources and distributing questionnaires among 50 experts of sports and urban planning in Khuzestan province, employs the Delphi method and the interaction effects matrix (MICMAC) to identify key factors underpinning the development of this concept in the region. The results showed that among 20 key indicators of the sport-friendly city in the urban development of Khuzestan, 12 factors were identified as the main variables with the highest impact. The successful sports models, cooperation of related organizations, and diversity and appeal of sports programs were identified as the key sub-indices with direct and indirect impact on urban development, respectively. Overall, the results showed that Khuzestan province has desirable conditions in the field of a sport-friendly city. However, the findings can serve

1. Corresponding Author, Email: Email: vaysia@scu.ac.ir

©2024 The author(s). This is an open access article under the CC BY license:

<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

How to Cite This Article: Veisia, E. and Hedayatnia, Z. (2025). A Study of Indicators of a Sports-Friendly City and Its Role in Sustainable Development of Cities in Khuzestan Province with a Future Study Approach. Journal of Geography and Regional Development, 23(1), 293-330. Doi: 10.22067/jgrd.2025.93158.1551

as a valuable guide for decision-makers, planners, and investors to take appropriate measures to shape a brighter future for this city.

Keywords: Sports, Sports-Friendly City, Urban Development, MICMAC, Khuzestan Province.

تحلیلی بر شاخص‌های شهر دوستدار ورزش و نقش آن در توسعه پایدار شهرهای استان خوزستان با رویکرد آینده‌پژوهی

اسماعیل ویسیا

(استادیار گروه مدیریت ورزشی، دانشکده علوم ورزشی، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران، نویسنده مسئول)

vaysia@scu.ac.ir

زهره هدایت‌نیا

(کارشناسی ارشد مدیریت ورزشی، دانشکده علوم ورزشی، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران)

zhn7798@yahoo.com

چکیده

مفهوم شهر دوستدار ورزش به‌عنوان یک رویکرد نوین در توسعه پایدار شهری، بر ایجاد و بهسازی فضاهای شهری تأکید دارد که فعالیت بدنی و ورزش را برای تمامی شهروندان، صرف‌نظر از سن، جنسیت، توانایی و وضعیت اجتماعی-اقتصادی، تسهیل می‌کند. این رویکرد، فراتر از صرفاً ایجاد امکانات ورزشی، به دنبال ادغام فعالیت‌های ورزشی و فیزیکی در برنامه‌ریزی شهری و زندگی روزمره افراد است. در همین راستا پژوهش حاضر، با رویکرد آینده‌پژوهی و روش آمیخته (کیفی-کمی) به تحلیل شاخص‌های شهر دوستدار ورزش و نقش آن در توسعه پایدار شهرهای استان خوزستان پرداخته است. این پژوهش با جمع‌آوری داده‌ها از طریق منابع کتابخانه‌ای و پرسش‌نامه از ۵۰ متخصص حوزه ورزش و برنامه‌ریزی شهری در استان خوزستان و با استفاده از روش دلفی و ماتریس اثرات متقابل (میک‌مک)، به دنبال شناسایی عوامل کلیدی مؤثر بر توسعه این مفهوم در منطقه بوده است. نتایج این پژوهش نشان داد که از میان ۲۰ شاخص کلیدی مؤثر بر شهر دوستدار ورزش در توسعه شهری خوزستان، ۱۲ عامل به‌عنوان متغیرهای اصلی با بالاترین تأثیرگذاری و کمترین تأثیرپذیری شناسایی شدند. وجود الگوهای ورزشی موفق، همکاری بین سازمان‌های مرتبط و تنوع جذابیت برنامه‌های ورزشی به‌ترتیب مهم‌ترین زیرشاخص‌های با تأثیر مستقیم و غیرمستقیم بر توسعه شهری بودند. در مجموع، نتایج کلی این پژوهش نشان داد که استان خوزستان در حوزه شهر دوستدار ورزش در وضعیت مطلوبی قرار دارد. بااین‌حال، یافته‌های این تحقیق می‌تواند به‌عنوان یک راهنمای ارزشمند برای

نشریه جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای دانشگاه فردوسی مشهد، سال بیست‌وسوم، شماره ۱، بهار ۱۴۰۴، شماره ۵۰، صص ۲۹۳-۳۳۰

تاریخ تصویب: ۱۴۰۴/۰۳/۱۲

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۰۳/۰۵

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۲/۰۴

تصمیم‌گیران، برنامه‌ریزان و سرمایه‌گذاران عمل کند تا با اتخاذ تدابیر مناسب، آینده‌ای روشن‌تر برای این شهر رقم بزنند.

واژگان کلیدی: ورزش، شهر دوستدار ورزش، توسعه شهری، MICMAC، استان خوزستان.

۱. مقدمه

شهر به‌عنوان یک پدیده پویا و پیچیده، به‌صورت سیستمی عمل می‌کند که در آن عملکرد ساختارها و اجزاء به‌طور مداوم در تعامل با یکدیگر قرار دارد. برای تنظیم این روابط، ضروری است که پایداری، هماهنگی و یکپارچگی در مدیریت شهری برقرار شود (تقوایی و همکاران، ۱۴۰۲: ۱۵۲). در واقع، شناخت هویت جغرافیایی شهرها و امکانات طبیعی قابل تغییر، به‌ویژه از سوی مدیران شهری، به‌عنوان یک دغدغه و مسئولیت تلقی می‌شود (فروچی تملی و همکاران، ۱۴۰۲: ۱۰۴). یکی از دغدغه‌های مهمی که امروزه در شهرها باید به آن توجه کرد، موضوع ورزش است که با جهانی شدن، تجاری‌سازی ورزش و علاقه زیاد رسانه‌ها به ورزش، اهمیت سیاسی، اقتصادی و اجتماعی-فرهنگی ورزش را افزایش داده است. در نتیجه، شهرها شروع به شناخت ورزش به‌عنوان ابزاری مؤثر برای توسعه شهری کرده‌اند (لیم^۱، ۲۰۲۲، ۶۷) و برنامه‌ریزان محیط‌های ورزشی نیز با توجه به مدیریت زیرساخت‌ها و متغیرهای فضای ورزشی، در تلاش هستند تا کیفیت تکنولوژیک و بهره‌وری را برای جامعه افزایش دهند (فروچی تملی و همکاران، ۱۴۰۲: ۱۰۴).

بنابراین می‌توان گفت که شهرها به دلیل جهانی شدن با چالش‌های مستمری روبه‌رو هستند و رقابت اقتصادی دیگر تنها به محیط صنعتی محدود نمی‌شود، بلکه شامل سرمایه اجتماعی، نوآوری‌ها و استفاده از منابع محلی نیز می‌گردد. ورزش می‌تواند ابزاری برای بازآفرینی شهر باشد و تأثیر مثبتی بر رفتار سلامت افراد محلی داشته باشد. این امر می‌تواند به افزایش بهره‌وری، تعیین گردشگری، تصویر شهر، هویت محلی و همچنین افزایش سرمایه اجتماعی و اقتصادی منجر شود (فراگو^۲، ۲۰۲۴).

1. lim

2. Farago

در واقع دولت‌ها و سیاستگذاران در دهه‌های اخیر به حمایت از ورزش برای مبارزه با طیف وسیعی از مشکلات اجتماعی پرداخته‌اند (قائدی و همکاران، ۱۳۹۵: ۳۷) که می‌تواند به عنوان ابزاری واقعی برای ترویج صلح پایدار مورد استفاده قرار گیرد (کریمی و همکاران، ۱۳۹۸: ۲۸۶). در نتیجه، ورزش محرک اساسی برای توسعه پایدار شهری در نظر گرفته می‌شود (گیلچریست و ویتون^۱، ۲۰۱۶، ۱۸۷) و به عنوان موتور رشد اقتصادی برای مدیریت فعال شهر مورد استفاده قرار گرفته است تا شهر را با تصویری جدید و متمایز نشان دهد (اسمیت^۲، ۲۰۱۸، ۳۸۷).

با توجه به مطالب بالا، می‌توان گفت که هدف توسعه شهری از طریق ورزش باید در راستای اهداف سیاست شهری، بازاریابی داخلی و خارجی شهر، محصولات شهری و برندسازی شهر اجرا شود. به گفته برگ و همکاران (۲۰۰۲)، بازاریابی شهری جنبه‌ای از مدیریت شهری است که توسعه آن را تسهیل می‌کند و برای موفقیت‌آمیز بودن باید برای ساکنان، مشاغل، سرمایه‌گذاران و بازدیدکنندگان جذاب باشد. ورزش نیز، مانند سایر اشکال فرهنگی و هنر، با ایفای نقش به عنوان یک نیروی حیاتی در کاهش جرم و جنایت و بیکاری، نقش مهمی در جذابیت شهرها و بهبود وجهه آن‌ها داشته است. بر این اساس، همان‌طور که پیشتر نیز اشاره شد، ورزش همواره یکی از حیطه‌های مطرح در بحث‌های توسعه شهری است (اسمیت، ۲۰۱۸، ۳۸۷). در اهداف هفده‌گانه کلان سازمان ملل، هدف سوم به زندگی سالم و ارتقاء رفاه اشاره دارد؛ احتمالاً بهترین ابزار برای دستیابی به این هدف، ورزش و فعالیت بدنی است. ورزش، این پدیده اجتماعی عصر حاضر، از جمله اموری است که به عناوین مختلف در جهان مطرح شده و گروه‌های زیادی به اشکال گوناگون با آن سروکار دارند. روزه‌روز بر محبوبیت ورزش نزد جهانیان افزوده می‌شود و میلیون‌ها نفر را در سراسر جهان در هر سنی درگیر خود می‌کند (فلمنگ^۳ و همکاران، ۲۰۲۲، ۷۹). در واقع، ورزش در قالب نقش‌های مختلف، بر توسعه انسانی بسیار تأثیرگذار است (ابوطالبی و همکاران، ۱۴۰۱: ۱۹۵).

1. Gilchrist & wheaton

2. Smith

3. Fleming

در همین راستا، می‌توان گفت که "شهر دوستدار ورزش" به‌عنوان یک رویکرد نوین در توسعه شهری، با هدف ارتقای سلامت، نشاط و کیفیت زندگی شهروندان، جایگاه ویژه‌ای یافته است (بویلارد^۱ و همکاران، ۲۰۲۱، ۱۳۳). شهر دوستدار ورزش، شهری است که از یک‌سو فضاهای ورزشی مناسب و قابل دسترس برای همه اقشار جامعه در آن فراهم شده و فرهنگ ورزش و فعالیت بدنی به‌عنوان یک ارزش اساسی ترویج می‌شود. این رویکرد نه تنها به بهبود سلامت جسمی و روانی شهروندان کمک می‌کند، بلکه با ایجاد فضاهای عمومی پویا و تعاملات اجتماعی مثبت، به تقویت حس تعلق و همبستگی در جامعه نیز منجر می‌شود (لی و ها^۲، ۲۰۲۲، ۲۷). از سوی دیگر، تقویت روحیه ورزش دوستی و معرفی ورزش به مثابه الگوی تعامل جمعی، می‌تواند میزان مشارکت ورزشی را در جامعه افزایش دهد. بنابراین، فرهنگ ورزش نقش بسیار بالایی در توسعه اجتماعی ایفا می‌کند. مشارکت در ورزش می‌تواند سبک زندگی سالمی برای جوانان ایجاد کند و از انجام فعالیت‌های منفی در اوقات فراغت آنان جلوگیری کند. قوانین مربوط به لزوم تأمین بودجه نیز می‌تواند به بهبود مشارکت ورزشی کمک کرده و زمینه‌های زیرساختی را برای توسعه ورزش فراهم آورد. سازمان‌های ورزشی، نهادهای هدف‌داری هستند که در طول زمان به شیوه‌های گوناگونی در جست‌وجوی رشد و توسعه بوده‌اند (کریمی و همکاران، ۱۴۰۰: ۵۱۲).

در واقع سهم ورزش در شهر دوستدار ورزش در راستای تحقق توسعه و صلح برای ارتقای بردباری و احترام و سهمی که در توانمندسازی زنان و جوانان، افراد و جوامع و همچنین برای اهداف سلامت، آموزش و شمول اجتماعی دارد، فزاینده است (لیندسی و داربی^۳، ۲۰۱۹). در راستای این فراخوان برای توسعه پایدار شهری، طیفی از سازمان‌های غیردولتی، لیگ‌های ورزشی و نهادهای شرکتی، اکنون مؤلفه‌های ورزش برای پایداری زیست‌محیطی را در کار توسعه خود گنجانده‌اند (میلینگتون و گیلز^۴، ۲۰۲۲). بنابراین می‌توان گفت شهرهای دوستدار ورزش به‌عنوان الگوهایی برای

1. Boilard

2. Li & Ha

3. Lindsey & darby

4. Millington & Giles

توسعه پایدار شهری در حال ظهور هستند که می‌توانند به بهبود کیفیت زندگی شهروندان و ارتقاء سلامت عمومی (لیم و پارک^۱، ۲۰۲۳) و جذب گردشگران و سرمایه‌گذاران کمک کنند. براساس تحقیقاتی که در سال ۲۰۲۲ منتشر شده، رویدادهای ورزشی بزرگ می‌توانند به توسعه اقتصادی شهرها و افزایش درآمدهای محلی منجر شوند (پاتکایبند^۲، ۲۰۲۳) و سازمان‌های ورزشی، در شهرهای دوستدار ورزش در تلاش برای پایداری بیشتر از نظر زیست‌محیطی، دائماً به دنبال راه‌هایی برای کاهش مصرف انرژی، آب و کاغذ و ترویج شیوه‌هایی مانند بازیافت، ساخت ساختمان‌های سبز و استفاده از حالت‌های پایدار حمل‌ونقل هستند که نتایج سازگارتر با محیط زیست داشته باشند (عبداللهی و همکاران، ۱۴۰۳: ۱۵۶). بنابراین توسعه شهری مبتنی بر رویکرد شهر دوستدار ورزش، نیازمند برنامه‌ریزی جامع و یکپارچه، مشارکت فعال شهروندان و همکاری بین دستگاه‌های مختلف است. این رویکرد، باید با توجه به ویژگی‌های فرهنگی، اجتماعی و اقلیمی هر شهر، به صورت بومی و متناسب با نیازهای جامعه طراحی و اجرا شود (زاکایرووا و بیلالووا^۳، ۲۰۲۱). برای ایجاد امکانات و زیرساخت‌های مورد نیاز برای این رویدادهای ورزشی، مناطق وسیعی برای ساخت‌وساز در نظر گرفته شده است که در نتیجه توسعه بیش از حد به محیط زیست آسیب می‌رساند و لزوماً باعث ایجاد مشکلات زیست‌محیطی مختلفی از جمله آلودگی هوا، انتشار کربن، تولید زباله و آلودگی آب می‌شود (کوری، کنلی و هوز^۴، ۲۰۲۳، ۱۵). همچنین، ایجاد فضاهای ورزشی و تفریحی می‌تواند به بهبود روابط اجتماعی و افزایش حس تعلق به جامعه کمک کند (اسچپرین^۵، ۲۰۱۷). دسترسی به فضاهای باز شهری برای پیاده‌روی می‌تواند یکی از عوامل اثرگذار بر ایجاد و توسعه شهر فعال باشد؛ یعنی اینگونه به نظر می‌رسد که فاصله از خانه تا فضاهای باز شهری بر میزان استفاده و نوع استفاده از این فضاها (فعالیت بدنی یا تفریح منفعل) اثرگذار باشد (صفاری و لطیفی‌فرد، ۱۳۹۷: ۹۳). علاوه

-
1. Lim & Park
 2. Patkaibende
 3. Zakirova & Bilalova
 4. Cury.kennelly & howes
 5. Schipperjin

براین، ویژگی‌های خاص طراحی محلات برای فعالیت بدنی نیاز به شناسایی دارند تا طراحان و برنامه‌ریزان را برای ساخت محیط‌های دوستدار فعالیت بدنی بیشتر راهنمایی کند (سالیس^۱ و همکاران، ۲۰۱۹، ۴۸۵). در نهایت، توسعه شهری با تأکید بر ورزش می‌تواند به کاهش مشکلات اجتماعی مانند بیکاری و جرم و جنایت کمک کند (رولینگ^۲، ۲۰۲۲، ۲۴) و فضاهای مناسب برای تمرین بدنی را در شهرها شامل پارک‌ها، مناطق تفریحی، مراکز ورزشی، جاده‌ها، مسیرهای جنگلی شهری، دریاچه‌های مصنوعی، زمین‌های بازی و فضاهای دیگر فراهم سازد (کوثوریس^۳، ۲۰۲۱، ۴۹). موضوع شهر دوستدار ورزش به‌عنوان یک رویکرد نوین در توسعه شهری، به‌ویژه در استان خوزستان، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. با توجه به ویژگی‌های جغرافیایی و فرهنگی این استان، ایجاد فضایی که به ترویج فعالیت‌های ورزشی و ارتقاء سلامت عمومی کمک کند، می‌تواند تأثیرات مثبت زیادی بر کیفیت زندگی شهروندان داشته باشد. استان خوزستان با چالش‌هایی نظیر آلودگی هوا، کمبود فضاهای سبز و مشکلات اجتماعی مواجه است. در این راستا، توسعه زیرساخت‌های ورزشی و ایجاد فضاهای عمومی مناسب برای ورزش می‌تواند به بهبود سلامت جسمی و روانی شهروندان کمک کند. همچنین، شهرهای دوستدار ورزش می‌توانند به‌عنوان مراکز جذب گردشگری ورزشی عمل کنند و به رونق اقتصادی استان کمک نمایند. از سوی دیگر، ترویج فرهنگ ورزش و فعالیت‌های بدنی در میان جوانان و خانواده‌ها، می‌تواند به کاهش آسیب‌های اجتماعی و افزایش همبستگی اجتماعی منجر شود. بنابراین، پرداختن به موضوع شهر دوستدار ورزش در خوزستان نه تنها به بهبود کیفیت زندگی شهروندان کمک می‌کند، بلکه به توسعه پایدار و متوازن این استان نیز می‌انجامد. از این‌رو، پژوهش حاضر سعی دارد براساس نیاز به برنامه‌ریزی در حوزه شهر دوستدار ورزش بر توسعه شهری استان خوزستان انجام گردد تا ضمن مشخص کردن شهر دوستدار ورزش و توسعه شهری، وضعیت این مؤلفه‌ها در سطح شهر تبیین شود و از طریق رویکرد آینده‌پژوهی مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار و چگونگی تأثیرگذاری و میزان این عوامل بر یکدیگر و بر وضعیت

1. Sallis
2. Rorling
3. Kouthouris

آینده‌آستان خوزستان به لحاظ ورزش و توسعه شهری شناسایی شود. با توجه به آنچه ذکر گردید پژوهش حاضر با هدف تحلیل شاخص‌های کلیدی شهر دوستدار ورزش با تأکید بر توسعه شهری با رویکرد آینده‌پژوهی در راستای پاسخ‌گویی به پرسش زیر انجام گرفته‌است:

- شاخص‌های کلیدی شهر دوستدار ورزش بر توسعه شهری استان خوزستان کدامند؟

۲. پیشینه پژوهش

با توجه به اهمیت این مسئله، در طی سال‌های اخیر پژوهشگران و محققان داخلی و خارجی در زمینه شهر دوستدار ورزش و توسعه شهری به تحقیقاتی پرداخته‌اند که به شرح زیر است:

شوهانی و همکاران (۱۴۰۳) در پژوهش خود به بررسی عوامل مؤثر در ایجاد شهر دوستدار ورزش در منطقه ۲۰ شهر تهران با استفاده از رویکرد دیمتل فازی پرداخته‌اند. نتایج نشان داد که مدیریت تخصصی، برنامه‌ها و اسناد بالادستی، هماهنگی بین‌سازمانی، تبلیغات، توزیع مکان‌های ورزشی در سطح شهر و دسترسی به محیط‌های ورزشی، به ترتیب، تأثیرگذارترین معیارها در ایجاد شهر دوستدار ورزش هستند. از سوی دیگر، متغیرهای مکان ورزشی، هزینه، فضای عمومی، فرهنگ و نهادهای شدن بیشترین تأثیرپذیری را دارند.

حج‌فروش و سرائی (۱۴۰۳) به امکان‌سنجی مسیرهای دوچرخه‌سواری و تأثیر آن بر ایجاد شهر دوستدار دوچرخه در جاده سلامت شهر یزد پرداختند. نتایج نشان داد که شاخص‌های شیب مسیر حرکت و روشنایی و دید کافی در مسیر باید در اولویت اول قرار گیرند، درحالی‌که شاخص استفاده از شیوه سفر ترکیبی دوچرخه و حمل‌ونقل همگانی در اولویت آخر قرار دارد. همچنین، با استفاده از روش پرومته، مشخص شد که معیار امنیت در رتبه اول و معیار پیوستگی در رتبه آخر قرار دارد. آزمون رگرسیون نیز نشان داد که بین تقویت قابلیت مسیر دوچرخه‌سواری جاده سلامت و ایجاد شهر دوستدار دوچرخه شهر یزد همبستگی معناداری وجود دارد.

ویسیا و همکاران (۱۴۰۳) به تحلیل شاخص‌های شهر دوستدار کودک با تأکید بر فضاهای ورزشی کودک در شهر اهواز پرداختند. نتایج نشان داد که شاخص مهارت‌های اجتماعی بیشترین وزن را دارد

و شاخص‌های اقتصادی، تجهیزات، دسترسی، ایمنی و امنیت و تنوع فعالیت در رتبه‌های بعدی قرار دارند. همچنین، زیرشاخص‌های اقتصادی بیشترین امتیاز و زیرشاخص تنوع فعالیت کمترین امتیاز را کسب کرده‌اند.

در پژوهشی که توسط فروچی تملی و همکاران (۱۴۰۲) انجام شد، مدلی برای تحقق شهرهای فعال و دوستدار ورزش با تأکید بر سیاست‌گذاری باز مدیریت شهری در ایران ارائه شد. نتایج نشان داد که مدیریت شهری باید به سمت انعطاف‌پذیری بیشتر و گسترش سیستم باز حرکت کند. ایجاد فضاهای غیررسمی در کنار حفظ رسمیت، وحدت رویه، کاهش سلسله‌مراتب، وضع قوانین تسهیل‌کننده، شفافیت، پاسخگویی، استفاده از رسانه‌های اجتماعی، ایجاد فضای مشارکت و تمرکز بر ایجاد شهرهای فعال، می‌تواند به عدالت اجتماعی و توسعه مشارکت نهادها و سازمان‌های عمومی و مردمی در توسعه ورزش همگانی منجر شود.

در پژوهشی دیگر، آزادی و همکاران (۱۴۰۱) به بررسی نقش ورزش در توسعه پایدار ایران پرداختند. نتایج نشان داد که برای توسعه پایدار، تدوین برنامه راهبردی ورزش با توجه به ظرفیت‌های بخش خصوصی، گسترش اماکن ورزشی در فضاهای شهری و توزیع عادلانه امکانات ورزشی برای دسترسی همه شهروندان ضروری است. همچنین، توجه به راهبردهای سازمانی شامل تدوین برنامه‌های استراتژیک برای مشارکت مردم در سازمان ورزش، استفاده از ابزارهای کنترلی و ارزیابی، ایجاد محیط کاری مبتنی بر اعتماد و صداقت، می‌تواند زمینه پایداری را فراهم کند. عوامل علی و ساختاری در ورزش نیز با زمینه‌یابی محیطی، عملیات مدیریتی و ارتقای کیفیت خدمات، تقاضامحوری، سهم ورزش در توسعه ایران را افزایش می‌دهند.

در پژوهشی که توسط نظری و کیانی (۱۴۰۰) انجام شد، رفتارهای دوستدار محیط زیست شهری در فضاهای عمومی فرهنگی-ورزشی در استان‌های کشور مورد بررسی قرار گرفت. نتایج این پژوهش نشان داد که سه عامل اصلی، یعنی آگاهی زیست‌محیطی، ادراک اثرات زیست‌محیطی و قصد حمایت از رویدادهای ورزشی سبز، بر رفتار واقعی دوستدار محیط زیست تأثیرگذار هستند. همچنین، قصد حمایت از رویدادهای ورزشی سبز به عنوان یک متغیر میانجی، نقش مهمی در این رابطه ایفا

می‌کند. به عبارت دیگر، آگاهی و ادراک زیست‌محیطی از طریق قصد حمایت از رویدادهای ورزشی سبز، بر رفتار واقعی دوستدار محیط زیست تأثیر می‌گذارد. این مطالعه تأکید می‌کند که درک عوامل مؤثر بر رفتارهای واقعی و حمایت‌گراانه افراد از ورزش سبز، برای ارتقای رفتار زیست‌محیطی ضروری است.

در پژوهشی دیگر، صفاری و لطیفی‌فرد (۱۳۹۷) به بررسی مدل شهر دوستدار فعالیت بدنی با رویکرد شهرهای فعال، جوامع فعال و شهروندان فعال پرداختند. نتایج این پژوهش نشان داد که با بررسی دقیق مدل شهر فعال تافیسو و تقسیم‌بندی مدل‌های زیست‌شناختی و همچنین با مراجعه به مقالات مرتبط، یک مدل بومی برای تبدیل شهر تهران به شهر دوستدار فعالیت بدنی به دست آمد. این مدل، راهکارهایی را برای دستیابی به شهر فعال، جوامع فعال و شهروندان فعال، در اختیار مدیران قرار می‌دهد.

در پژوهشی که توسط وانگ، زیائو و لو^۱، (۲۰۲۴) انجام شد، نقش توسعه پایدار در رویدادهای ورزشی بین‌المللی غیرمگا در یک شهر کوچک مورد بررسی قرار گرفت. نتایج این تحقیق نشان داد که ساکنان شهر کمبریج از تأثیرات مثبت توسعه شهری ناشی از میزبانی رویدادهای ورزشی حمایت می‌کنند. آن‌ها معتقدند که این رویدادها به بهبود رفاه اجتماعی کمک می‌کنند. همچنین، مشخص شد که مقامات محلی نقش حیاتی در برنامه‌ریزی و مدیریت این رویدادها ایفا می‌کنند. این پژوهش نشان داد که نظریه‌های تبادل اجتماعی و دلبستگی اجتماعی می‌توانند به تبیین این پدیده کمک کنند.

در مطالعه‌ای دیگر، فراگو (۲۰۲۴) به بررسی شاخص‌های رقابتی در شهرهای دوستدار ورزش در اروپای مرکزی شرقی پرداخت. نتایج این پژوهش، سیستم معیارهای توسعه ورزشی کشورها و شهرهای آن‌ها و همچنین رتبه‌بندی شهرهای ورزشی و معیارهای انتخاب آن‌ها را ارائه داد. براساس یافته‌های این مطالعه، پیشرفت‌های ورزشی اغلب به توسعه فضاهای ورزشی وابسته است که این فضاها زیربنای عملکرد مؤثر ورزش در شهرهای دوستدار ورزش محسوب می‌شوند. با این حال، صرفاً وجود فضاهای ورزشی کافی نیست؛ بلکه نیاز به پیشینه حرفه‌ای مناسب و سرمایه انسانی

توانمند نیز وجود دارد تا بتوان در طیف گسترده‌ای از عملکردهای ورزشی به نتایج مطلوب دست یافت.

در پژوهشی که توسط کوثوریس^۱ و همکاران (۲۰۲۱) انجام شد، تأثیر سیاست‌های سازگار با محیط‌زیست در مناطق شهری بر تقویت زندگی فعال و ورزش بدنی مورد بررسی قرار گرفت. نتایج نشان داد که بین میزان ورزش شهروندان و حمایت آن‌ها از سیاست‌های ورزش دوستدار محیط زیست، ارتباط مستقیمی وجود دارد. به عبارت دیگر، افرادی که زمان بیشتری را به ورزش در فضاهای باز شهری اختصاص می‌دهند، تمایل بیشتری به حمایت از این سیاست‌ها دارند. این مطالعه تأکید می‌کند که رهبران شهری و تصمیم‌گیرندگان باید با ایجاد محیطی مناسب، از توسعه و اجرای سیاست‌هایی که فعالیت بدنی و زندگی فعال سبز را در فضاهای شهری ترویج می‌کنند، حمایت کنند. در پژوهشی دیگر، کیو^۲ و همکاران (۲۰۱۸) به بررسی تأثیرات برنامه‌های اشتراک دوچرخه بر اقتصاد، محیط زیست و سلامت در شهرهای دوستدار ورزش پرداختند. نتایج نشان داد که این برنامه‌ها تأثیرات مثبت قابل توجهی دارند. سیستم‌های اشتراک دوچرخه با فراهم کردن یک روش حمل‌ونقل راحت و سریع، به کاهش ترافیک، مصرف انرژی و آلودگی هوا کمک می‌کنند و در نتیجه، سلامت عمومی را بهبود می‌بخشند و رشد اقتصادی را تقویت می‌کنند. این مطالعه نشان می‌دهد که اشتراک دوچرخه می‌تواند نقش مهمی در توسعه حمل‌ونقل شهری ایفا کند و اطلاعات ارزشمندی را برای سیاست‌گذاری‌های حمل‌ونقل و توسعه شهری ارائه دهد.

وجه تمایز این پژوهش با سایر پژوهش‌ها این است که این پژوهش، با تمرکز بر مفهوم "شهر دوستدار ورزش" و تأثیر آن بر توسعه شهری، شکاف قابل توجهی را در مطالعات داخلی و خارجی پر می‌کند؛ درحالی‌که پژوهش‌های پیشین عمدتاً به بررسی نقش ورزش در سلامت فردی، اجتماعی یا اقتصادی پرداخته‌اند، این پژوهش به‌طور خاص به شناسایی و تحلیل شاخص‌های یک شهر دوستدار ورزش و تأثیر آن‌ها بر توسعه شهری می‌پردازد. این رویکرد نوآورانه، با توجه به عدم وجود

1. Kouthouris

2. Qiu

مطالعات مشابه در سطح ملی و بین‌المللی، به‌ویژه در استان خوزستان، اهمیت ویژه‌ای پیدا می‌کند. در واقع، این پژوهش با ارائه یک چارچوب مفهومی و عملی برای سنجش و ارتقای سطح دوستداری ورزش در شهرها، می‌تواند به‌عنوان مبنایی برای برنامه‌ریزی‌های شهری و سیاست‌گذاری‌های ورزشی در آینده مورد استفاده قرار گیرد. این مطالعه با تمرکز بر استان خوزستان، که دارای پتانسیل‌های ورزشی قابل توجهی است، می‌تواند به توسعه پایدار و ارتقای کیفیت زندگی شهروندان این منطقه کمک کند.

۳. مبانی نظری

در این بخش ابتدا مفاهیم شهر دوستدار ورزش، توسعه شهری به‌طور دقیق تعریف شده و سپس به بررسی مزایا و نظریه‌های مرتبط با شهر دوستدار ورزش بر توسعه شهری پرداخته می‌شود.

۳.۱. شهر دوستدار ورزش

شهر دوستدار ورزش، مفهومی است که به‌طور فزاینده‌ای در برنامه‌ریزی شهری در سراسر جهان مورد توجه قرار می‌گیرد (البارملگی و الخاطب^۱، ۲۰۱۹، ۲۷۷) و در آن فعالیت بدنی و ورزش به‌عنوان بخشی جدایی‌ناپذیر از زندگی روزمره شهروندان ترویج و تسهیل می‌شود. این شهرها با ایجاد زیرساخت‌های مناسب، فضاهای ورزشی متنوع، برنامه‌های آموزشی و فرهنگی و سیاست‌های حمایتی، زمینه را برای مشارکت فعال همه افراد جامعه در ورزش فراهم می‌کنند (هوانگ^۲ و همکاران، ۲۰۲۳، ۵۶). در واقع شهرهای دوستدار ورزش، فضاهایی را فراهم می‌کنند که فعالیت بدنی را برای همه افراد، صرف نظر از سن، جنسیت و توانایی، آسان و جذاب می‌کند. این شهرها، شبکه‌هایی از مسیرهای پیاده‌روی و دوچرخه‌سواری، پارک‌ها، زمین‌های ورزشی و سایر امکانات ورزشی را در دسترس شهروندان قرار می‌دهند. علاوه بر این، برنامه‌های آموزشی و ترویجی را برای تشویق شهروندان به فعالیت بدنی منظم ارائه می‌کنند (دلین^۳، ۲۰۱۹، ۵۶) و به‌عنوان محیط‌هایی طراحی

1. Elbarmelgy & Elkhateb

2. Huang

3. Deelen

می‌شوند که فعالیت‌های ورزشی و فیزیکی را تشویق می‌کنند و به بهبود کیفیت زندگی شهروندان کمک می‌کنند. این مفهوم به‌ویژه در زمینه توسعه شهری اهمیت دارد، زیرا می‌تواند به کاهش مشکلاتی مانند چاقی، بیماری‌های قلبی و روانی کمک کند و همچنین به تقویت ارتباطات اجتماعی و افزایش حس تعلق به جامعه منجر شود (یونیاستوتی و هسیبوان، ۲۰۱۹). همچنین تحقیقات نشان می‌دهند که طراحی مناسب فضاهای عمومی و ایجاد امکانات ورزشی می‌تواند به افزایش فعالیت بدنی، کاهش استرس و بهبود روابط اجتماعی منجر شود. به علاوه، شهرهای دوستدار ورزش می‌توانند به کاهش هزینه‌های بهداشتی و افزایش بهره‌وری اقتصادی کمک کنند. در این راستا، بررسی تأثیرات مثبت این نوع طراحی بر توسعه پایدار شهری و بهبود سلامت عمومی اهمیت ویژه‌ای دارد (زکیرووا و بیلالووا، ۲۰۲۱).

۲.۳. توسعه شهری

مفهوم توسعه شهری در طول سالیان متمادی با مفاهیم بسیاری که برای توصیف ماهیت اشکال توسعه که مطابق با نیازهای مختلف جامعه و ملت اتخاذ شده است، تکامل یافته است. یک شهر، مانند هر موجود زنده دیگری، در طول زمان تکامل و یا تغییر می‌یابد و خود را برای ارضای نیازهای انسان وفق می‌دهد (حجتی و همکاران، ۱۴۰۱: ۳۶). در واقع هدف توسعه شهری دستیابی به وضعیت پایداری جوامع شهری است؛ فرایندی که هدف آن ایجاد یا تحکیم ویژگی‌های پایداری در زندگی، اقتصادی فرهنگی و زیست‌محیطی شهر است (کرورو، ۲۰۲۰). طرفداران توسعه شهر با تأکید بر پروژه‌های منطقی سعی در توجه به تمام بعدهای اقتصادی، اجتماعی، زیست‌محیطی و کالبدی طرح‌ها دارند و برای دستیابی به شهر توسعه‌محور بایستی فکر و تعامل بین بخش‌های ذکر شده صورت پذیرد. از این رو با توجه به اهمیت مقوله پایداری در اهداف توسعه شهرها دامنه گسترده‌ای از مجموعه نیازهای اجتماعی-اقتصادی و فرهنگی اکولوژیک و کالبدی برای حرکت به سوی پایداری

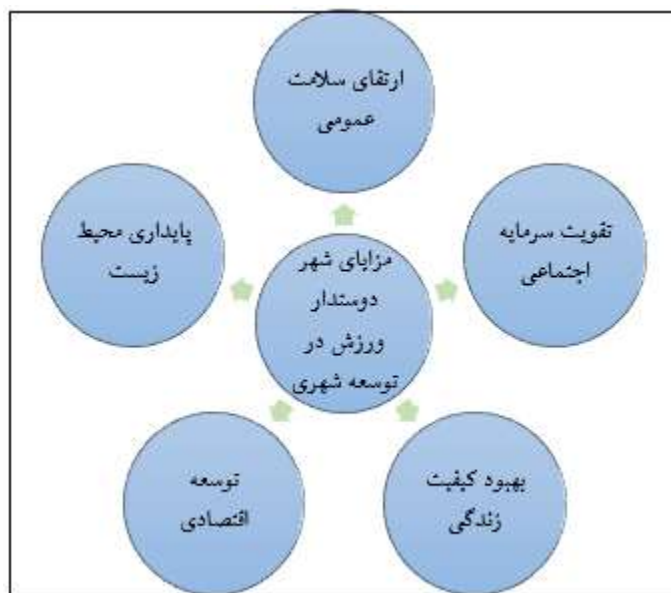
1. Yuniastuti & Hasibuan

2. Cervero

مورد توجه است که می‌تواند در قالب شاخص‌های پایداری شهر تعریف و تدقیق گردد (زنگنه شهرکی و همکاران، ۱۴۰۰: ۹۳).

۳.۳. مزایای شهر دوستدار ورزش در توسعه شهری

شهرهای دوستدار ورزش به‌عنوان الگوهایی از توسعه پایدار و کیفیت زندگی شناخته می‌شوند. این شهرها با ایجاد زیرساخت‌های مناسب و فضاهای عمومی برای فعالیت‌های ورزشی، نه تنها به سلامت جسمی و روحی شهروندان کمک می‌کنند، بلکه به تقویت روحیه اجتماعی و همبستگی میان افراد نیز می‌پردازند. در ادامه، به بررسی برخی از مهم‌ترین مزایای شهرهای دوستدار ورزش (شکل ۱) و تأثیرات مثبت آن‌ها بر توسعه شهری پرداخته شده است.

شکل ۱- مزایای شهر دوستدار ورزش در توسعه شهری

منبع: سازمان بهداشت جهانی^۱، ۲۰۲۳

- ❖ ارتقای سلامت عمومی: فعالیت بدنی منظم، نقش کلیدی در پیشگیری از بیماری‌های غیرواگیر مانند بیماری‌های قلبی-عروقی، دیابت و برخی سرطان‌ها دارد. ایجاد فضاهای مناسب برای ورزش، به افزایش سطح فعالیت بدنی شهروندان و ارتقای سلامت عمومی جامعه کمک می‌کند (سازمان بهداشت جهانی، ۲۰۲۳).
 - تقویت سرمایه اجتماعی: فضاهای ورزشی، مکان‌هایی برای تعامل اجتماعی و ایجاد حس تعلق به جامعه هستند. ورزش‌های گروهی، فرصتی برای تقویت روابط اجتماعی و ایجاد شبکه‌های حمایتی فراهم می‌کنند.
 - ❖ بهبود کیفیت زندگی: دسترسی به فضاهای ورزشی، به افزایش نشاط و شادابی شهروندان کمک می‌کند. ورزش، استرس و اضطراب را کاهش داده و به بهبود سلامت روان افراد منجر می‌شود (هوانگ، تیان و یوان^۱، ۲۰۲۳، ۱۵).
 - ❖ توسعه اقتصادی: ایجاد فضاهای ورزشی، می‌تواند به جذب گردشگر و رونق اقتصادی محلی کمک کند. برگزاری رویدادهای ورزشی، فرصتی برای معرفی شهر و جذب سرمایه‌گذاری‌های جدید فراهم می‌کند (آنونزیاتا و گارائو، ۲۰۱۶).
 - ❖ پایداری محیط زیست: ترویج استفاده از وسایل حمل‌ونقل فعال مانند پیاده‌روی و دوچرخه‌سواری، به کاهش آلودگی هوا و ترافیک شهری کمک می‌کند. ایجاد مسیرهای پیاده‌روی و دوچرخه‌سواری ایمن و جذاب، شهروندان را به استفاده از این وسایل تشویق می‌کند (یونیاستوتی و هسیبوان^۲، ۲۰۱۹، ۱۳).
- مرور ادبیات و چارچوب نظری پژوهش حاضر نشان می‌دهد که شهر دوستدار ورزش یک ستون کلیدی در توسعه شهری پایدار است. این مفهوم بر ایجاد فضاهای مناسب، زیرساخت‌های ورزشی متنوع و ترویج فرهنگ فعالیت بدنی تأکید دارد تا سلامت و کیفیت زندگی شهروندان بهبود یابد. چنین رویکردی نه تنها به سلامت جسمی و روانی کمک می‌کند، بلکه فراتر رفته و به کاهش

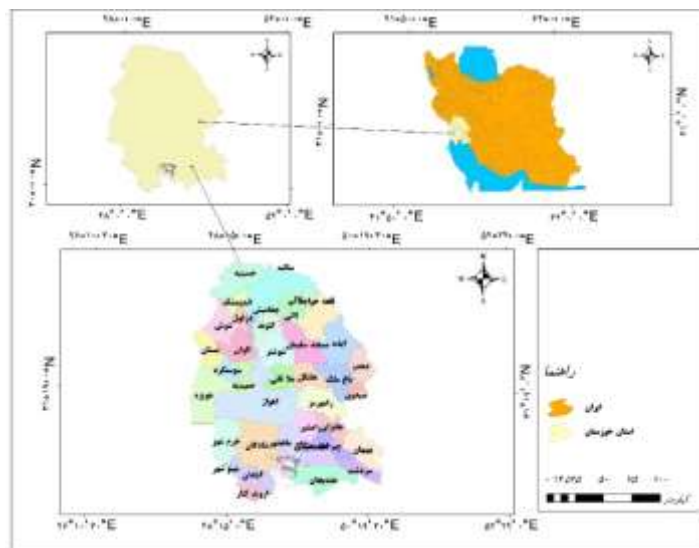
1. Huang, Tian & Yuan

2. Annunziata & Garau

مشکلات بهداشتی، تقویت سرمایه اجتماعی، افزایش کیفیت زندگی، توسعه اقتصادی و پایداری محیط زیست شهرها نیز منجر می‌شود. از سوی دیگر، توسعه شهری خود فرآیندی پویاست که همواره در پی ایجاد پایداری در ابعاد اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، زیست محیطی و کالبدی شهرها است. بنابراین، چارچوب نظری پژوهش حاضر بر این ارتباط متقابل استوار است: چگونه شاخص‌های مربوط به "شهر دوستدار ورزش" می‌توانند به عنوان ابزاری قدرتمند برای دستیابی به اهداف "توسعه پایدار شهری" عمل کنند؟ این نگرش، مبنای اصلی برای استخراج و تحلیل شاخص‌ها در ادامه پژوهش است که کمک می‌کند تا ارتباط مفهومی عمیق میان ورزش و توسعه شهری را در بستر استان خوزستان تبیین گردد.

۴. معرفی محدوده مورد مطالعه

استان خوزستان با مساحتی حدود ۲۳۶/۶۴ کیلومتر مربع، بین ۴۷ درجه و ۴۱ دقیقه تا ۵۰ درجه و ۳۹ دقیقه طول شرقی از نصف النهار گرینویچ و ۲۹ درجه و ۵۸ دقیقه تا ۳۳ درجه و ۴ دقیقه عرض شمالی از خط استوا، در جنوب غربی ایران واقع شده است. این استان از شمال به استان لرستان، از شمال شرقی به استان اصفهان، از شمال غربی به استان ایلام، از شرق و جنوب شرقی به استان‌های چهارمحال و بختیاری و کهگیلویه و بویراحمد، از جنوب به خلیج فارس و از غرب به کشور عراق محدود می‌شود و دارای ۱۶ شهرستان و ۲۹ شهر است. طبق آخرین سرشماری جمعیت این استان ۴۷۱۰۵۰۹ نفر است (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵). موقعیت محدوده مورد نظر در شکل (۲) نشان داده شده است.

شکل ۲- محدوده مورد مطالعه .

منبع: نگارندگان، ۱۴۰۳

۵. روش پژوهش

پژوهش حاضر، با رویکرد آمیخته (کیفی-کمی) و آینده‌پژوهانه، به شناسایی و تحلیل شاخص‌های شهر دوستدار ورزش و نقش آن در توسعه پایدار شهرهای استان خوزستان می‌پردازد. در بخش توصیفی، ابتدا متغیرهای کلیدی با بهره‌گیری از روش اسنادی و مصاحبه با خبرگان شناسایی شدند. به این ترتیب، پس از مرور جامع ادبیات پژوهش، لیستی اولیه از متغیرها استخراج شد. سپس، با استفاده از روش دلفی که بر نظر جمعی خبرگان حوزه تکیه دارد (همان خبرگانی که در مرحله مصاحبه با آنها مشورت شده بود)، این متغیرها پالایش شده و به لیست نهایی دست یافتیم. در بخش تحلیلی نیز، برای سنجش عمق و گستردگی متغیرها در جامعه آماری، از روش پیمایشی و ابزار پرسش‌نامه استفاده شد. این پرسش‌نامه با اتکا بر یافته‌های پژوهش‌های پیشین و نظرات خبرگان تدوین شده و روایی و پایایی آن به‌ترتیب با استفاده از روش‌های محتوایی و آلفای کرونباخ تأیید شد؛ به طوری که ضریب آلفای کرونباخ برای تمامی ابعاد پرسش‌نامه بالای ۰/۷ بود که نشان‌دهنده پایایی بالای ابزار سنجش است.

پژوهش حاضر به دلیل ماهیت اکتشافی و نبود چارچوب نظری مشخص در زمینه شاخص‌های شهر دوستدار ورزش، از رویکرد استقرایی بهره برده است. در این راستا، به جای آزمون فرضیه‌های از پیش تعیین شده (که رویکرد قیاسی را ایجاب می‌کند)، هدف اصلی شناسایی و تدوین این شاخص‌ها بوده است. بدین منظور، جامعه آماری پژوهش را متخصصان و کارشناسان حوزه ورزش و توسعه شهری تشکیل می‌دهند که از طریق نمونه‌گیری گلوله‌برفی انتخاب شدند تا به اشباع نظری برسند و در نهایت با ۵۰ نفر از خبرگان مصاحبه انجام شد. در جدول (۱) مشخصات نمونه پژوهش آمده است.

جدول ۱- مشخصات نمونه پژوهش

منبع: نگارندگان، ۱۴۰۳

نوع ارتباط با موضوع شهر دوستدار ورزش و نقش آن در توسعه پایدار	تحصیلات	تعداد
عضو هیئت علمی دانشگاه در حوزه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، ورزش و مدیریت شهری	دکتری با رتبه استاد، دانشیار، استادیار	۱۵
کارشناسان امور ورزشی، کارشناسان شهری	دکتری، کارشناسی ارشد و کارشناسی	۲۰
پژوهشگران در حوزه شهر، توسعه شهری و ورزش	دکتری و کارشناسی ارشد	۱۵

این مصاحبه‌ها، بخش کیفی کار را شکل داده و منجر به شناسایی و تدوین اولیه شاخص‌های کلیدی شدند. در ادامه، برای وزن‌دهی و تعیین روابط میان این شاخص‌ها، از روش ماتریس اثرات متقاطع استفاده شد که در آن خبرگان میزان تأثیر هر شاخص را بر دیگری ارزیابی کردند. این ترکیب از مصاحبه برای کشف و سپس استفاده از ماتریس اثرات متقاطع (به عنوان یک ابزار کمی شده) تشکیل شده که نشان‌دهنده یک روش ترکیبی از مصاحبه و پرسش‌نامه است و به پژوهشگر امکان می‌دهد هم از عمق داده‌های کیفی و هم از تحلیل ساختاریافته داده‌های کمی بهره‌مند شود. در جدول (۲) شاخص‌های نهایی و کدهای آن‌ها ارائه شده است.

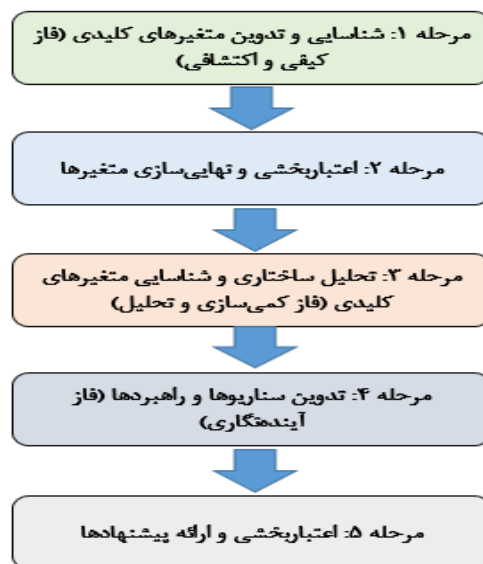
جدول ۲- شاخص‌های شهر دوستدار ورزش بر توسعه شهری در استان خوزستان

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۳

کد	شاخص‌های فرعی	شاخص‌های اصلی
Sf1	تعداد و تنوع فضاهای ورزشی: شامل پارک‌ها، زمین‌های بازی، استخرها، سالن‌های ورزشی و غیره	دسترسی به فضاهای ورزشی
Sf2	توزیع عادلانه فضاهای ورزشی در سطح شهر.	
Sf3	دسترسی آسان به فضاهای ورزشی با استفاده از وسایل حمل‌ونقل عمومی و پیاده‌روی.	
Sf4	کیفیت و ایمنی فضاهای ورزشی	
Sf5	تنوع و جذابیت برنامه‌های ورزشی	برنامه‌ها و فعالیت‌های ورزشی
Sf6	برگزاری رویدادهای ورزشی در سطح محلی، ملی و بین‌المللی	
Sf7	حمایت از ورزش‌های همگانی و قهرمانی	
Sf8	تخصیص بودجه مناسب به برنامه‌های ورزشی	
Sf9	میزان آگاهی و علاقه شهروندان به ورزش	فرهنگ و آموزش ورزشی
Sf10	وجود برنامه‌های آموزشی و ترویجی ورزش در مدارس و دانشگاه‌ها	
Sf11	حمایت رسانه‌ها از ورزش	
Sf12	وجود الگوهای ورزشی موفق در شهر	
Sf13	وجود برنامه‌های جامع و مدون برای توسعه ورزش در شهر	مدیریت و برنامه‌ریزی شهری
Sf14	همکاری و هماهنگی بین سازمان‌ها و نهادهای مرتبط با ورزش	
Sf15	تخصیص بودجه مناسب به ورزش	
Sf16	استفاده از فناوری‌های نوین در مدیریت ورزش	
Sf17	ایمنی فضاهای ورزشی	ایمنی و امنیت
Sf18	امنیت مسیرهای دسترسی به فضاهای ورزشی	
Sf19	وجود امکانات کمک‌های اولیه در فضاهای ورزشی	
Sf20	آگاهی شهروندان از اصول ایمنی در ورزش	

در پژوهش حاضر برای تحلیل عمیق روابط بین متغیرهای شناسایی شده و اولویت‌بندی آن‌ها، از نرم‌افزار تخصصی میک‌مک استفاده شده است. این نرم‌افزار با بهره‌گیری از روش ماتریس اثرات

مقاطع، به بررسی تأثیر متقابل متغیرها بر یکدیگر می‌پردازد. در این روش، متغیرها در قالب یک ماتریس قرار می‌گیرند و خبرگان میزان تأثیر هر متغیر بر متغیرهای دیگر را براساس یک مقیاس پنج نقطه‌ای (از صفر تا سه) ارزیابی می‌کنند. عدد صفر به معنای عدم تأثیر، یک به معنای تأثیر ضعیف، دو به معنای تأثیر متوسط و سه به معنای تأثیر زیاد است. با استفاده از نرم‌افزار میک‌مک، می‌توان یک شبکه پیچیده از روابط بین متغیرها را ترسیم کرد و متغیرهای کلیدی و استراتژیک را شناسایی نمود. این نرم‌افزار با تحلیل این شبکه، این امکان را فراهم می‌کند تا اهمیت نسبی هر متغیر را در سیستم مورد مطالعه تعیین کند و همچنین روابط علت و معلولی بین متغیرها را آشکار سازد. در نهایت، با استفاده از نتایج حاصل از نرم‌افزار میک‌مک، می‌توان برای مداخلات و سیاستگذاری‌ها اولویت‌بندی انجام داد. در شکل (۳) به بررسی فرایند انجام پژوهش پرداخته شده است.

شکل ۳- فرایند انجام پژوهش

۶. یافته‌های پژوهش

به‌منظور شناسایی تبیین پیشران‌های کلیدی شهر دوستدار ورزش بر توسعه شهری، استان خوزستان، نظرات متخصصان حوزه شهری از طریق مصاحبه و پرسش‌نامه جمع‌آوری و تحلیل شد. در این راستا، ۲۰ شاخص کلیدی استخراج گردید. برای بررسی روابط بین این شاخص‌ها و تعیین تأثیرگذاری متقابل آن‌ها، از نرم‌افزار میک‌مک استفاده شد. با استفاده از روش ماتریس اثرات متقاطع، یک ماتریس 20×20 ایجاد شد که در آن، خبرگان میزان تأثیر هر شاخص بر سایر شاخص‌ها را ارزیابی نمودند.

نتایج حاصل از نرم‌افزار میک‌مک مبتنی بر تحلیل اثرات متقاطع، شاخص پرشدگی برای روندهای موجود در حدود $83/00$ درصد است که نشان‌دهنده تأثیرگذاری بالای متغیرها بر یکدیگر است. در مجموع 332 حالت از کل روابط بین روندها دارای ارزش اثرات متقاطع بوده‌اند. از مجموع روابط فوق، 68 رابطه، دارای ارزش عددی صفر یا بدون تأثیر است و بیانگر این است که روندها هیچ‌گونه تأثیرگذاری یا تأثیرپذیری بر یکدیگر نداشته‌اند. در ارزش عددی ۱، مجموع روابط 200 است و این مقدار نشان می‌دهد که روندها تأثیر ضعیفی بر یکدیگر داشته‌اند. در ارزش عددی ۲، مجموعاً 95 رابطه بوده که نشان‌دهنده تأثیرگذاری متوسط روندها بر یکدیگر بوده است. در نهایت اینکه در ارزش عددی ۳، 37 رابطه دارای تأثیرگذاری قوی روندها بر یکدیگر است. در نهایت روایی پرسش‌نامه مورد استفاده در این پژوهش نیز با استفاده از نرم‌افزار میک‌مک و با انجام دو بار چرخش داده‌ای تأیید شد و به میزان 100 درصد بهینه شد.

جدول ۳- ویژگی‌های تأثیرات مستقیم^۱

منبع: نگارندگان، ۱۴۰۳

مقدار	شاخص
۲۰	ابعاد ماتریس
۲	تعداد تکرار

۱۰۴٪	تأثیرگذاری چرخش اول	تعداد تکرار (چرخش)
۱۰۲٪	تأثیرپذیری چرخش اول	
۹۹٪	تأثیرگذاری چرخش دوم	
۹۸٪	تأثیرپذیری چرخش دوم	
۶۸	تعداد صفرها (بدون تأثیر)	
۲۰۰	تعداد یک‌ها (تأثیر ضعیف)	
۹۵	تعداد دوها (تأثیر متوسط)	
۳۷	تعداد سه‌ها (تأثیر زیاد)	
۳۳۲	مجموع	

نتایج تحلیل میک مک نشان داد که بین شاخص‌ها روابط پیچیده‌ای وجود دارد و درصد بالایی از این روابط دارای تأثیرگذاری متقابل هستند. با توجه به نتایج حاصل از نرم‌افزار میک مک، می‌توان گفت که شاخص‌های شناسایی شده به شدت به یکدیگر وابسته هستند و تغییرات در یک شاخص می‌تواند بر سایر شاخص‌ها تأثیرگذار باشد. تحلیل اثرات متقابل در نرم‌افزار میک مک، روندهای شناسایی شده در سیستم مورد مطالعه را به دو گروه اصلی تقسیم می‌کند: روندهای پایدار، که نشان‌دهنده ثبات و تعادل در سیستم هستند و روندهای ناپایدار که نمایانگر تغییرات و نوسانات قابل توجه در سیستم می‌باشند.

۶. ۱. متغیرهای تأثیرگذار

متغیرهای تأثیرگذار در این پژوهش، الگوی توزیعی مشخصی را نشان می‌دهند که نشان از اهمیت و نقش کلیدی آن‌ها در تعیین وضعیت شهر دوستدار ورزش بر توسعه شهری در استان خوزستان دارد. براساس مصاحبه انجام شده، متغیر "وجود الگوهای ورزشی موفق در شهر" با کسب امتیاز ۲۵۱، به عنوان عوامل اصلی و مؤثر در وضعیت مورد بررسی شناخته شدند. این نتایج نشان می‌دهد که این عامل، بیشترین تأثیر مستقیم را بر وضعیت کنونی داشته‌اند. این موضوع نشان می‌دهد که تغییرات در این حوزه، به‌طور مستقیم بر توسعه شهری، شهر دوستدار ورزش تأثیرگذار است. از سوی دیگر، متغیری مانند "وجود برنامه‌های آموزشی و ترویجی ورزش: در مدارس و دانشگاه‌ها"

با کسب امتیاز عددی ۳۹-، کمترین تأثیر مستقیم را داشته‌اند. با این حال، جالب توجه است که بیشترین تعداد متغیرهای مربوط به حوزه دسترسی به فضاهای ورزشی در این ناحیه قرار دارند، اما امتیاز کلی آن‌ها در مقایسه با سایر متغیرها کمتر است. به عبارت دیگر، اگرچه حوزه دسترسی به فضاهای ورزشی در این پژوهش دارای بیشترین تعداد متغیر بوده، اما تأثیرگذاری مستقیم این متغیرها بر توسعه شهری، شهر دوستدار ورزش در مقایسه با متغیرهای مدیریت و برنامه‌ریزی شهری و برنامه‌ها و فعالیت‌های ورزشی مانند "همکاری و هماهنگی بین سازمان‌ها و نهادهای مرتبط با ورزش" و "حمایت از ورزش‌های همگانی و قهرمانی" کمتر بوده است. امتیازهای اختصاص داده شده به متغیرها در جدول (۴)، اهمیت نسبی آن‌ها را در این موقعیت مشخص می‌کند.

جدول ۴- اثرات متقاطع متغیرهای تأثیرگذار بر اساس ماتریس MDI و MII

منبع: نگارندگان، ۱۴۰۳

شاخص‌های اصلی	شاخص‌های فرعی	نماد	تأثیرگذار	تأثیرپذیر	خالص مستقیم
دسترسی به فضاهای ورزشی	تعداد و تنوع فضاهای ورزشی: شامل پارک‌ها، زمین‌های بازی، استخرها، سالن‌های ورزشی و غیره	Sf1	۵۱۸	۴۹۹	۱۹
	دسترسی آسان به فضاهای ورزشی با استفاده از وسایل حمل‌ونقل عمومی و پیاده‌روی.	Sf3	۵۳۸	۵۳۸	۰
	کیفیت و ایمنی فضاهای ورزشی	Sf4	۵۵۸	۵۳۸	۲۰
برنامه‌ها و فعالیت‌های ورزشی	تنوع و جذابیت برنامه‌های ورزشی	Sf5	۶۳۸	۵۳۸	۱۰۰
	حمایت از ورزش‌های همگانی و قهرمانی	Sf7	۵۳۸	۳۵۹	۱۷۹
فرهنگ و آموزش ورزشی	وجود برنامه‌های آموزشی و ترویجی ورزش: در مدارس و دانشگاه‌ها	Sf10	۴۷۹	۵۱۸	-۳۹
	حمایت رسانه‌ها از ورزش	Sf11	۵۷۸	۴۷۹	۹۹
	وجود الگوهای ورزشی موفق در شهر	Sf12	۷۸۹	۵۳۸	۲۵۱

شاخص‌های اصلی	شاخص‌های فرعی	نماد	تأثیرگذار	تأثیرپذیر	خالص مستقیم
مدیریت و برنامه‌ریزی شهری	همکاری و هماهنگی بین سازمان‌ها و نهادهای مرتبط با ورزش	Sf14	۷۱۸	۵۱۸	۲۰۰
	تخصیص بودجه مناسب به ورزش	Sf15	۵۱۸	۴۹۹	۱۹

۲.۶. متغیرهای دوجهی

متغیرهای دوجهی در این پژوهش، الگوی توزیع مشخصی در قسمت شمال شرقی صفحه پراکندگی از خود نشان می‌دهند. این متغیرها نه تنها بر سایر عوامل تأثیرگذار هستند، بلکه خود نیز تحت تأثیر عوامل دیگر قرار می‌گیرند. به عبارت دیگر، این متغیرها در شبکه پیچیده‌ای از روابط علت و معلولی قرار دارند که بر توسعه شهری، شهر دوستدار ورزش در استان خوزستان در بلندمدت تأثیرگذار است. تحلیل خالص اثرگذاری و اثرپذیری متغیرهای دوجهی نشان می‌دهد که "وجود برنامه‌های جامع و مدون برای توسعه ورزش در شهر" با امتیاز ۶۰-، بیشترین تأثیر مستقیم را بر سایر متغیرها و در نتیجه بر توسعه شهر، شهر دوستدار ورزش در استان خوزستان دارند. در مقابل، متغیرهای "توزیع عادلانه فضاهای ورزشی در سطح شهر" با امتیاز منفی ۲۶۰، کمترین تأثیر مستقیم را نشان می‌دهند.

جدول ۵- اثرات متقاطع متغیرهای دوجهی بر اساس ماتریس MDI و MII

منبع: نگارندگان، ۱۴۰۳

مؤلفه	شاخص‌ها	نماد	تأثیرگذار	تأثیرپذیر	خالص مستقیم
دسترسی به فضاهای ورزشی	توزیع عادلانه فضاهای ورزشی در سطح شهر.	Sf2	۵۷۸	۸۳۸	-۲۶۰
مدیریت و برنامه‌ریزی شهری	وجود برنامه‌های جامع و مدون برای توسعه ورزش در شهر	Sf13	۵۷۸	۶۳۸	-۶۰

۳.۶. متغیرهای تنظیمی

این نوع متغیرها به عنوان تنظیم کننده اصلی روابط بین سایر متغیرها در ناحیه مرکزی صفحه پراکندگی مستقر شده‌اند و نقش کلیدی در تعیین آینده شهر دوستدار ورزش بر توسعه شهری در استان خوزستان ایفا می کنند. آنچنان که نتایج نشان می دهد هیچ تغییری در این ناحیه وجود ندارد.

۴.۶. متغیرهای مستقل

این متغیرها در ناحیه سوم صفحه پراکندگی و در ضلع جنوبی آن قرار گرفته‌اند. این نشان می دهد که این متغیرها کمترین تأثیرگذاری را بر شهر دوستدار ورزش بر توسعه شهری در استان خوزستان داشته‌اند. همان طور که در جدول (۶) مشاهده می شود، نتایج تحلیل نشان می دهد که متغیر "برگزاری رویدادهای ورزشی در سطح محلی، ملی و بین المللی" با امتیاز ۶۰، بیشترین تأثیرپذیری را از سایر متغیرها دارد. در مقابل، متغیرهای "میزان آگاهی و علاقه شهروندان به ورزش" و "امنیت مسیرهای دسترسی به فضاهای ورزشی" با امتیازهای منفی ۱۶۰ و ۱۰۰ به ترتیب کمترین تأثیرگذاری را نشان می دهند. این امر حاکی از آن است که این دو شاخص در مقایسه با سایر شاخص های مورد بررسی، کمترین اهمیت را در سیستم دارند و در پایین ترین سطح سلسله مراتب قرار گرفته‌اند.

جدول ۶- اثرات متقاطع متغیرهای مستقل بر اساس ماتریس MDI و MII

منبع: نگارندگان، ۱۴۰۳

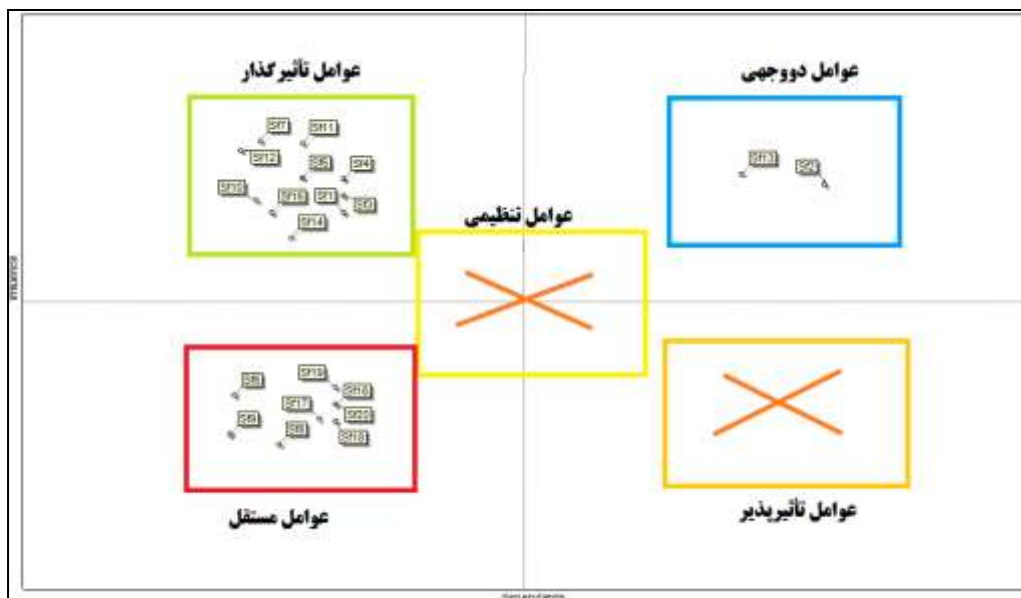
شاخص های اصلی	مستقل	کد	تأثیر گذار	تأثیر پذیر	خالص مستقیم
برنامه ها و فعالیت های ورزشی	برگزاری رویدادهای ورزشی در سطح محلی، ملی و بین المللی	Sf6	۴۵۹	۳۹۹	۶۰
	تخصیص بودجه مناسب به برنامه های ورزشی	Sf8	۲۳۹	۳۱۹	-۸۰
فرهنگ و آموزش ورزشی	میزان آگاهی و علاقه شهروندان به ورزش	Sf9	۱۱۹	۲۷۹	-۱۶۰
مدیریت و برنامه ریزی شهری	استفاده از فناوری های نوین در مدیریت ورزش	Sf16	۴۱۹	۴۹۹	-۸۰
ایمنی و امنیت	ایمنی فضاهای ورزشی	Sf17	۴۵۹	۴۵۹	۰
	امنیت مسیرهای دسترسی به فضاهای ورزشی	Sf18	۳۹۹	۴۹۹	-۱۰۰

شاخص‌های اصلی	مستقل	کد	تأثیرگذار	تأثیرپذیر	خالص مستقیم
	وجود امکانات کمک‌های اولیه در فضاهای ورزشی	Sf19	۴۳۹	۴۹۹	-۶۰
	آگاهی شهروندان از اصول ایمنی در ورزش	Sf20	۴۱۹	۴۹۹	-۸۰

۵.۶. متغیرهای تأثیرپذیر

متغیرهای تأثیرپذیر که در گوشه جنوب شرقی صفحه پراکندگی قرار گرفته‌اند، بیشتر تحت تأثیر سایر متغیرها قرار می‌گیرند تا اینکه خود بر آن‌ها تأثیرگذار باشند. به عبارت دیگر، این متغیرها بیشتر نقش واکنشی دارند تا نقش محرک. نتایج تحلیل نشان می‌دهد که هیچ متغیری در این محدوده وجود ندارد.

الگوی پراکندگی متغیرها در تحلیل تأثیرات متقاطع، نشان‌دهنده وضعیت پایداری یا ناپایداری سیستم است. زمانی که متغیرها به شکل حرف L در صفحه پراکندگی توزیع شوند، نشانگر یک سیستم پایدار است. در این حالت، برخی متغیرها نقش محرک و برخی دیگر نقش پاسخ‌گو را بر عهده دارند و جایگاه هر یک از آن‌ها در سیستم مشخص است و اگر متغیرها حول محور قطری صفحه پراکندگی توزیع شوند، نشان‌دهنده یک سیستم پیچیده و ناپایدار است. در این حالت، متغیرها معمولاً ترکیبی از ویژگی‌های محرک و پاسخ‌گو هستند و شناسایی دقیق نقش هر یک از آن‌ها دشوارتر است. به عبارت دیگر، نحوه قرارگیری متغیرها در صفحه پراکندگی، کلید درک پایداری یا ناپایداری سیستم است. (شکل ۴). سیستم‌های پایدار، قابل پیش‌بینی‌تر هستند و مدیریت آن‌ها آسان‌تر است، درحالی‌که سیستم‌های ناپایدار به دلیل پیچیدگی‌هایشان، نیازمند تحلیل‌های دقیق‌تر و مداوم هستند.

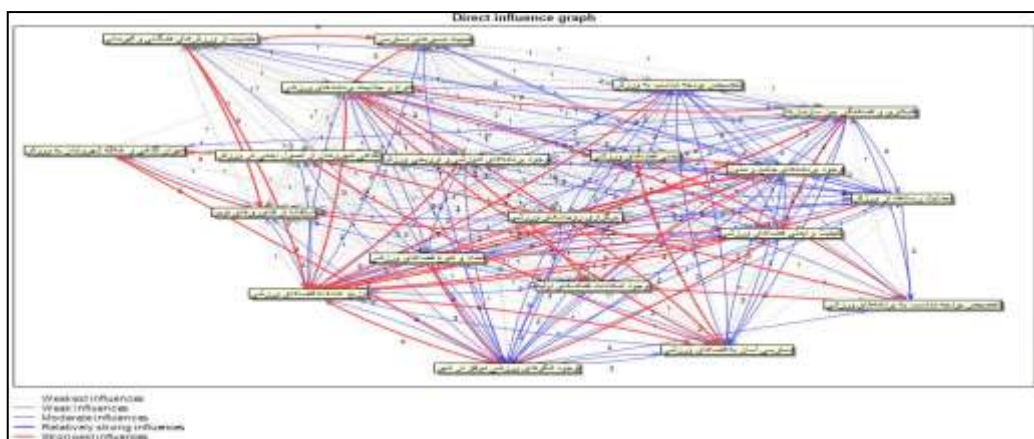

شکل ۴- نمودار پراکنش متغیرها در محور تأثیرگذاری- تأثیرپذیری براساس تأثیرات مستقیم

منبع: نگارندگان، ۱۴۰۳

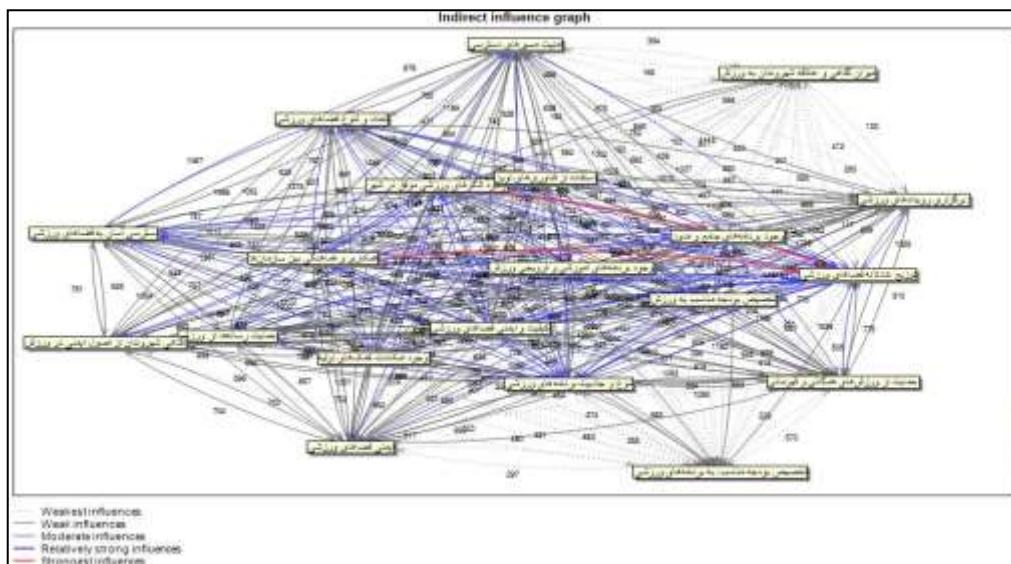
نتایج کلی حاصل از متغیرهای تنظیمی، تأثیرگذاری، دوجبهی و غیره در شکل (۵) و (۶) نشان داده شده است. روابط فضایی شکل گرفته در تبیین پیشران‌های کلیدی شهر دوستدار ورزش بر توسعه شهری در استان خوزستان گویای آن است که متغیرهای مستقیم در پوشش ۱۰۰ درصد شامل شاخص‌هایی مانند تعداد و تنوع فضاهای ورزشی؛ شامل پارک‌ها، زمین‌های بازی، استخرها، سالن‌های ورزشی و غیره، دسترسی آسان به فضاهای ورزشی با استفاده از وسایل حمل و نقل عمومی و پیاده‌روی، کیفیت و ایمنی فضاهای ورزشی، تنوع و جذابیت برنامه‌های ورزشی، حمایت از ورزش‌های همگانی و قهرمانی، وجود برنامه‌های آموزشی و ترویجی ورزش؛ در مدارس و دانشگاه‌ها، حمایت رسانه‌ها از ورزش، وجود الگوهای ورزشی موفق در شهر، همکاری و هماهنگی بین سازمان‌ها و نهادهای مرتبط با ورزش، تخصیص بودجه مناسب به ورزش (تأثیرگذار) جزء متغیرهای تأثیرگذاری و تشکیل‌دهنده شهر دوستدار ورزش در استان خوزستان هستند. همچنین با

توجه به این نتایج می‌توان گفت که با توجه به پوشش ۱۰۰ درصدی شاخص‌های شهر دوستدار ورزش بیشترین تأثیر را بر توسعه شهری استان خوزستان می‌گذارد.

شکل ۵- تأثیرگذاری مستقیم متغیرها با پوشش ۱۰۰ درصد و روابط بین آنها

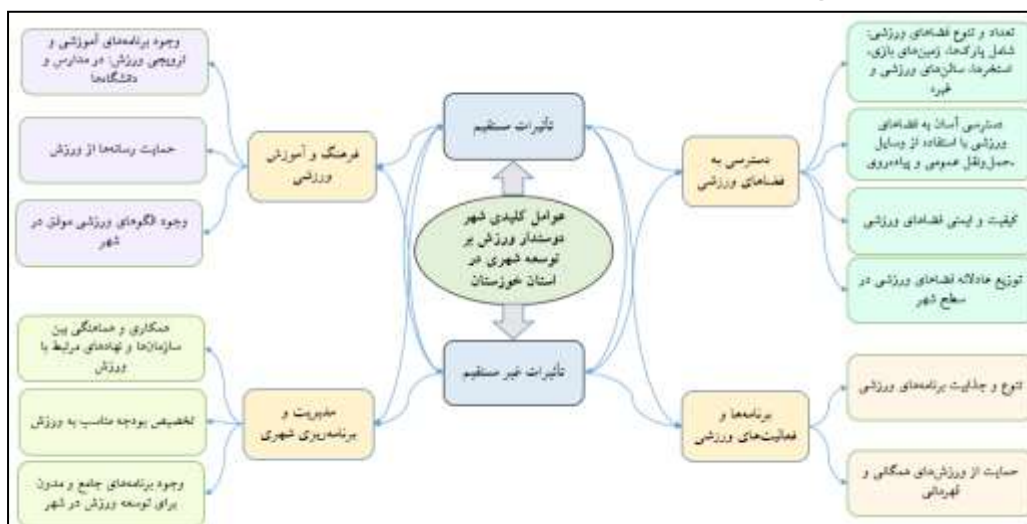
منبع: نگارندگان، ۱۴۰۳.

شکل ۶- تأثیرپذیری متغیرها با پوشش ۱۰۰ درصد و روابط بین آنها

منبع: نگارندگان، ۱۴۰۳.

با توجه به نتایج همپوشانی متغیرهای مستقیم و غیرمستقیم در پژوهش نشان داد که ۱۲ شاخص کلیدی مؤثر بر وضعیت آینده شهر دوستدار ورزش بر توسعه شهری در استان خوزستان شناخته شده است. همان‌گونه که در شکل (۷)، نمایش داده شده است، این ۱۲ شاخص شامل تعداد و تنوع فضاهای ورزشی؛ شامل پارک‌ها، زمین‌های بازی، استخرها، سالن‌های ورزشی و غیره؛ دسترسی آسان به فضاهای ورزشی با استفاده از وسایل حمل‌ونقل عمومی و پیاده‌روی، کیفیت و ایمنی فضاهای ورزشی، تنوع و جذابیت برنامه‌های ورزشی، حمایت از ورزش‌های همگانی و قهرمانی، وجود برنامه‌های آموزشی و ترویجی ورزش؛ در مدارس و دانشگاه‌ها، حمایت رسانه‌ها از ورزش، وجود الگوهای ورزشی موفق در شهر، همکاری و هماهنگی بین سازمان‌ها و نهادهای مرتبط با ورزش، تخصیص بودجه مناسب به ورزش (تأثیرگذار) و توزیع عادلانه فضاهای ورزشی در سطح شهر و وجود برنامه‌های جامع و مدون برای توسعه ورزش در شهر (دو وجهی) می‌باشد.

شکل ۷- عوامل مؤثر بر وضعیت آینده شهر دوستدار ورزش بر توسعه شهری در استان خوزستان

منبع: نگارندگان، ۱۴۰۳

در ادامه به رتبه بندی میزان اثرگذاری مستقیم متغیرها بر یکدیگر به تفکیک تأثیرپذیری و تأثیرگذار پرداخته شده است. جدول (۷).

جدول ۷- رتبه بندی میزان اثرگذاری مستقیم و غیرمستقیم متغیرها بر یکدیگر به تفکیک تأثیرپذیری و

تأثیرگذاری

منبع: نگارندگان، ۱۴۰۳

رتبه	تأثیرگذاری			تأثیرپذیری		
	شاخص	مستقیم	غیر مستقیم	شاخص	مستقیم	غیر مستقیم
۱	وجود الگوهای ورزشی موفق در شهر	۷۹۸	۷۳۵	توزیع عادلانه فضاهای ورزشی در سطح شهر	۸۳۸	۸۲۲
۲	همکاری و هماهنگی بین سازمان ها و نهادهای مرتبط با ورزش	۷۱۸	۷۰۲	وجود برنامه های جامع و مدون برای توسعه ورزش در شهر	۶۳۸	۶۲۸
۳	تنوع و جذابیت برنامه های ورزشی	۶۳۸	۶۶۰	تعداد و تنوع فضاهای ورزشی	۵۳۸	۵۷۱
۴	توزیع عادلانه فضاهای ورزشی در سطح شهر	۵۷۸	۶۲۲	دسترسی آسان به فضاهای ورزشی	۵۳۸	۵۶۹
۵	حمایت رسانه ها از ورزش	۵۷۸	۶۱۸	کیفیت و ایمنی فضاهای ورزشی	۵۳۸	۵۶۴
۶	وجود برنامه های جامع و مدون برای توسعه ورزش در شهر	۵۷۸	۶۰۱	تنوع و جذابیت برنامه های ورزشی	۵۳۸	۵۵۹
۷	کیفیت و ایمنی فضاهای ورزشی	۵۵۸	۵۵۹	وجود الگوهای ورزشی موفق در شهر	۵۳۸	۵۵۳
۸	دسترسی آسان به فضاهای ورزشی	۵۳۸	۵۵۲	وجود برنامه های آموزشی و ترویجی ورزش	۵۱۸	۵۲۷
۹	حمایت از ورزش های همگانی و قهرمانی	۵۳۸	۵۵۲	همکاری و هماهنگی بین سازمان ها و نهادهای مرتبط با ورزش	۵۱۸	۵۰۸
۱۰	تعداد و تنوع فضاهای ورزشی	۵۱۸	۵۴۱	تخصیص بودجه مناسب به ورزش	۴۹۹	۵۰۶

رتبه	تأثیرگذاری			تأثیرپذیری		
	شاخص	مستقیم	غیر مستقیم	شاخص	مستقیم	غیر مستقیم
۱۱	تخصیص بودجه مناسب به ورزش	۵۱۸	۵۲۸	استفاده از فناوری‌های نوین در مدیریت ورزش	۴۹۹	۵۰۰
۱۲	وجود برنامه‌های آموزشی و ترویجی ورزش	۴۷۹	۴۹۲	امنیت مسیرهای دسترسی به فضاهای ورزشی	۴۹۹	۴۷۵
۱۳	برگزاری رویدادهای ورزشی	۴۵۹	۴۸۷	وجود امکانات کمک‌های اولیه در فضاهای ورزشی	۴۹۹	۴۷۵
۱۴	ایمنی فضاهای ورزشی	۴۵۹	۴۴۷	آگاهی شهروندان از اصول ایمنی در ورزش	۴۹۹	۴۷۱
۱۵	وجود امکانات کمک‌های اولیه در فضاهای ورزشی	۴۳۹	۴۳۲	حمایت رسانه‌ها از ورزش	۴۷۹	۴۷۰
۱۶	استفاده از فناوری‌های نوین در مدیریت ورزش	۴۱۹	۳۹۴	ایمنی فضاهای ورزشی	۴۵۹	۴۴۹
۱۷	آگاهی شهروندان از اصول ایمنی در ورزش	۴۱۹	۳۹۱	برگزاری رویدادهای ورزشی	۳۹۹	۴۰۹
۱۸	امنیت مسیرهای دسترسی به فضاهای ورزشی	۳۹۹	۳۹۱	حمایت از ورزش‌های همگانی و قهرمانی	۳۵۹	۳۶۶
۱۹	تخصیص بودجه مناسب به برنامه‌های ورزشی	۲۳۹	۱۹۰	تخصیص بودجه مناسب به برنامه‌های ورزشی	۳۱۹	۳۰۷
۲۰	میزان آگاهی و علاقه شهروندان به ورزش	۱۱۹	۹۷	میزان آگاهی و علاقه شهروندان به ورزش	۲۷۹	۲۵۹

براساس نتایج جدول ۷، وجود الگوهای ورزشی موفق در شهر با کسب بالاترین امتیاز (۷۹۸) در میان زیرشاخص‌های شهر دوستدار ورزش بیشترین تأثیرگذاری مستقیم بر سایر شاخص‌ها را به خود اختصاص داده است و به دنبال آن، همکاری و هماهنگی بین سازمان‌ها و نهادهای مرتبط با ورزش با امتیاز (۷۱۸) و تنوع و جذابیت برنامه‌های ورزشی نرخ بیکاری (۶۳۸) در رتبه‌های بعدی قرار

دارند. اما اگر به تأثیرات غیرمستقیم این پارامترها پرداخته شود، باز هم وجود الگوهای ورزشی موفق در شهر با امتیاز (۷۳۵) در صدر قرار می‌گیرد و پس از آن همکاری و هماهنگی بین سازمان‌ها و نهادهای مرتبط با ورزش با امتیاز (۷۰۲)، تنوع و جذابیت برنامه‌های ورزشی با امتیاز (۶۶۰) قرار دارند. نکته قابل توجه این است که عوامل کلیدی مؤثر بر وضعیت آینده شهر در هر دو سطح تأثیرگذاری مستقیم و غیرمستقیم، یکسان هستند؛ اما امتیازهای آن‌ها اندکی متفاوت است. این امر نشان می‌دهد که وجود الگوهای ورزشی موفق در شهر، همکاری و هماهنگی بین سازمان‌ها و نهادهای مرتبط با ورزش و تنوع و جذابیت برنامه‌های ورزشی، سه عامل کلیدی و اصلی پیش‌روی شهر دوستدار ورزش در استان خوزستان هستند که به‌طور همزمان بر ابعاد مختلف توسعه شهری آن تأثیر می‌گذارند.

۷. نتیجه‌گیری

برای دستیابی به آینده مطلوب در زمینه شهر دوستدار ورزش و تأثیر آن بر توسعه شهری در استان خوزستان، رویکرد آینده‌پژوهی ضروری است؛ زیرا با شناسایی دقیق ظرفیت‌ها، چالش‌ها و روندهای احتمالی، می‌توان برنامه‌ریزی‌های دقیق و مؤثری را تدوین کرد. این رویکرد به ما امکان می‌دهد تا سناریوهای مختلف آینده را تصور کرده و برای مواجهه با هر یک از آن‌ها آمادگی لازم را کسب کنیم. با توجه به اهمیت ورزش در سلامت جامعه و توسعه پایدار شهری، آینده‌پژوهی در این حوزه، به ما کمک می‌کند تا با بهره‌گیری از فرصت‌ها و مدیریت چالش‌ها، فضاهای ورزشی مناسب و جذاب را در استان خوزستان ایجاد کنیم و به ارتقای سطح سلامت و رفاه شهروندان کمک کنیم. در واقع، آینده‌پژوهی شهر دوستدار ورزش، نه تنها یک انتخاب، بلکه یک ضرورت برای توسعه پایدار و هوشمندانه استان خوزستان است. با پاسخ به سؤالات کلیدی و تحلیل روندهای موجود، می‌توانیم تصویری روشن از آینده ورزش در استان خوزستان ترسیم کرده و برای ساختن شهری پویا، سالم و دوستدار ورزش، گام‌های مؤثری برداریم.

در این راستا در پژوهش حاضر با بهره‌گیری از روش‌های خاص آینده‌نگاری، عوامل کلیدی مؤثر بر وضعیت آینده شهر دوستدار ورزش بر توسعه شهری، استان خوزستان را از بین عوامل اولیه مؤثر شناسایی نمود و برای شناسایی متغیرهای اولیه تأثیرگذار وضعیت آینده شهر دوستدار ورزش بر توسعه شهری در استان خوزستان از مطالعات پیشینه نظری و دلفی متخصصین استفاده شد. در این پژوهش، با بررسی جامع ادبیات موضوع، ابتدا ۵ شاخص اصلی و ۲۰ زیرشاخص به‌عنوان عوامل مؤثر بر توسعه شهر، شهر دوستدار ورزش در استان خوزستان، با استفاده از تکنیک دلفی، شناسایی شدند، سپس، این عوامل در ۵ دسته اصلی (تنظیمی، دوجبهی، تأثیرگذار، مستقل و تأثیرپذیر) طبقه‌بندی شدند و در نهایت، از میان ۲۰ شاخص، ۱۲ عامل به‌عنوان شاخص اصلی و کلیدی برای آینده توسعه شهر، شهر دوستدار ورزش در استان خوزستان، تعیین گردیدند که عبارتند از تعداد و تنوع فضاهای ورزشی شامل پارک‌ها، زمین‌های بازی، استخرها، سالن‌های ورزشی و غیره، دسترسی آسان به فضاهای ورزشی با استفاده از وسایل حمل‌ونقل عمومی و پیاده‌روی، کیفیت و ایمنی فضاهای ورزشی، تنوع و جذابیت برنامه‌های ورزشی، حمایت از ورزش‌های همگانی و قهرمانی، وجود برنامه‌های آموزشی و ترویجی ورزش در مدارس و دانشگاه‌ها، حمایت رسانه‌ها از ورزش، وجود الگوهای ورزشی موفق در شهر، همکاری و هماهنگی بین سازمان‌ها و نهادهای مرتبط با ورزش، تخصیص بودجه مناسب به ورزش و توزیع عادلانه فضاهای ورزشی در سطح شهر و وجود برنامه‌های جامع و مدون برای توسعه ورزش در شهر که عوامل شناسایی شده در پژوهش، چه به صورت مستقیم و چه غیرمستقیم، بیشترین تأثیر را بر شهر دوستدار ورزش بر توسعه شهری در استان خوزستان دارند. این اهمیت ناشی از نقش کلیدی این عوامل در بهبود شاخص‌های شهر دوستدار ورزش و توسعه شهری آن است. لذا، توجه ویژه مدیران و مسئولان به این عوامل و آثار آنها، می‌تواند زمینه را برای توسعه‌ای مطلوب و کارآمد در جهت تحقق اهداف امنیت و توسعه پایدار در کامیاران فراهم کند. همچنین با خروجی نرم‌افزار میک‌پرشدگی حدود ۸۳/۰۰ درصد بود که نشان از تأثیرگذاری بالای روندها بر یکدیگر است. مجموعاً ۳۳۲ رابطه شناسایی شده که از این مقدار ۶۸ رابطه دارای ارزش عددی صفر؛ ۲۰۰ رابطه دارای عددی یک، ۹۵ رابطه دارای ارزش عددی دو

و در نهایت ۳۷ رابطه بیانگر ارزش عددی سه است. هرکدام از رابطه‌های فوق نشان‌دهنده میزان تأثیرگذاری قوی تا بدون تأثیر است.

نتایج این پژوهش که وجود الگوهای ورزشی موفق در شهر، همکاری و هماهنگی بین سازمان‌ها و نهادهای مرتبط با ورزش و تنوع و جذابیت برنامه‌های ورزشی را به‌عنوان سه عامل اصلی و برجسته در تأثیرگذاری مستقیم و غیرمستقیم بر شهر دوستدار ورزش در استان خوزستان معرفی می‌کند و با بسیاری از پیشینه‌های تحقیق همسو است. به‌عنوان مثال، تأکید بر "همکاری و هماهنگی بین‌سازمانی" در مطالعه شوهانی و همکاران (۱۴۰۳) و نیز در پژوهش فروحی‌تملی و همکاران (۱۴۰۲) بر اهمیت "سیاست‌گذاری باز مدیریت شهری" و "توسعه مشارکت نهادها و سازمان‌های عمومی و مردمی" تأکید دارد که به‌طور مستقیم با یافته‌های ما در زمینه هماهنگی نهادی مرتبط است. همچنین، "تنوع و جذابیت برنامه‌های ورزشی" که در پژوهش ما برجسته شده، با اهمیت "تنوع فعالیت" در تحلیل شاخص‌های شهر دوستدار کودک توسط ویسیا و همکاران (۱۴۰۳) و لزوم "گسترش اماکن ورزشی" و "توزیع عادلانه امکانات" در پژوهش آزادی و همکاران (۱۴۰۱) هم‌راستا است و بر نقش حیاتی ارائه خدمات ورزشی متنوع و قابل دسترس تأکید دارد. علاوه بر این، اشاره به "وجود الگوهای ورزشی موفق" می‌تواند به نوعی با "مدیریت تخصصی" و "برنامه‌ها و اسناد بالادستی" که شوهانی و همکاران (۱۴۰۳) به آن اشاره کرده‌اند، ارتباط یابد. در مجموع، بسیاری از مطالعات بر اهمیت ابعاد مدیریتی، برنامه‌ریزی، همکاری‌های بین‌بخشی و دسترسی و تنوع امکانات ورزشی به‌عنوان ارکان اصلی شهرهای دوستدار ورزش صحنه می‌گذارند.

بااین‌حال، برخی ناهم‌سویی‌ها نیز مشاهده می‌شود که بیشتر ناشی از تمرکز خاص یا ابعاد متفاوت مورد بررسی در سایر پژوهش‌ها است. به‌عنوان مثال، مطالعات حج‌فروش و سرائی (۱۴۰۳) که به‌طور خاص بر امکان‌سنجی مسیرهای دوچرخه‌سواری متمرکز است (با شاخص‌هایی مانند شیب مسیر، روشنایی و امنیت)، یا پژوهش نظری و کیانی (۱۴۰۰) که به رفتارهای دوستدار محیط زیست شهری در فضاهای فرهنگی-ورزشی می‌پردازد، هرچند مرتبط با مفهوم کلی شهر دوستدار ورزش هستند، اما مستقیماً با سه زیرشاخص برجسته شده در پژوهش ما همپوشانی کامل ندارند. به همین ترتیب،

مطالعه کیو و همکاران (۲۰۱۸) بر تأثیر برنامه‌های اشتراک دوچرخه و فراگو (۲۰۲۴) بر شاخص‌های رقابتی شهرهای دوستدار ورزش تمرکز دارند که اگرچه نتایج مثبت مرتبط با توسعه شهری را نشان می‌دهند، اما به‌طور مستقیم به "الگوهای ورزشی موفق" یا "هماهنگی بین‌سازمانی" به‌عنوان عوامل اصلی اشاره نمی‌کنند. در نهایت، با وجود این تفاوت در جزئیات، نتایج پژوهش ما نیز با این نکته عمومی همسو است که استان خوزستان در حوزه شهر دوستدار ورزش در وضعیت مطلوبی قرار دارد که این خود حاکی از تأثیرگذاری مثبت و سازنده عوامل شناسایی‌شده است. با توجه به نتایج به دست آمده، می‌توان سه وجه تمایز مهم این پژوهش را نسبت به سایر پژوهش‌های مشابه در حوزه توسعه شهری و ورزش شناسایی کرد:

۱) تمرکز بر شاخص‌های شهر دوستدار ورزش در توسعه شهری: برخلاف بسیاری از پژوهش‌های موجود که به بررسی نقش ورزش در سلامت فردی یا اجتماعی می‌پردازند، این پژوهش به‌طور خاص بر شاخص‌های شهر دوستدار ورزش و تأثیر آن‌ها بر توسعه شهری تمرکز دارد. این رویکرد، دیدگاهی جامع‌تر و کاربردی‌تر را در زمینه برنامه‌ریزی شهری و توسعه فضاهای ورزشی ارائه می‌دهد. با توجه به اینکه شاخص‌های وجود الگوهای ورزشی موفق در شهر، همکاری و هماهنگی بین سازمان‌ها و نهادهای مرتبط با ورزش و تنوع و جذابیت برنامه‌های ورزشی در بین شاخص‌های دوستدار ورزش بالاترین امتیاز را به خود اختصاص داده‌اند، این پژوهش نشان می‌دهد که این عوامل نقش کلیدی در توسعه شهری ایفا می‌کنند.

۲) شناسایی الگوهای ورزشی موفق و تأثیر آن‌ها: این پژوهش با شناسایی الگوهای ورزشی موفق در شهر، به بررسی تأثیر آن‌ها بر توسعه شهری می‌پردازد. این امر می‌تواند به برنامه‌ریزان شهری کمک کند تا با الگوبرداری از این نمونه‌های موفق، فضاهای ورزشی مناسب‌تری را در شهر ایجاد کنند. همچنین، شناسایی این الگوها می‌تواند به ترویج ورزش و فعالیت بدنی در بین شهروندان کمک کند.

۳) تأکید بر همکاری و هماهنگی بین سازمان‌ها: یکی از نکات برجسته این پژوهش، تأکید بر اهمیت همکاری و هماهنگی بین سازمان‌ها و نهادهای مرتبط با ورزش است. این امر نشان می‌دهد

که توسعه فضاهای ورزشی و ترویج ورزش در شهر، نیازمند همکاری و هماهنگی بین بخش‌های مختلف دولتی و خصوصی است. با توجه به اینکه همکاری و هماهنگی بین سازمان‌ها و نهادهای مرتبط با ورزش در بین شاخص‌های دوستدار ورزش امتیاز بالایی کسب کرده است، این پژوهش نشان می‌دهد که این عامل نقش حیاتی در توسعه شهری ایفا می‌کند.

کتابنامه

۱. آزادی، ا؛ رحیمی، ق؛ و نظری، ر. (۱۴۰۱). ارائه مدل نقش ورزش بر توسعه پایدار ایران. مدیریت دانش، ۳(۲)، ۳۳-۲۳.
۲. ابوطالبی، م؛ رحیمی، ق؛ و نظری، ر. (۱۴۰۱). ارائه مدل مفهومی نقش ورزش بر توسعه پایدار ایران. رویکردهای نوین در مدیریت ورزشی، ۱۰(۳۹)، ۱۹۵-۲۱۲.
۳. تقوایی، م؛ پیرالو، ح؛ و شفیعی، م. (۱۴۰۲). تحلیل مهم‌ترین شاخص‌های رویکردهای مدیریتی مؤثر در توسعه شهری (مطالعه موردی: بندرکنگان). جغرافیا (فصلنامه علمی انجمن جغرافیایی ایران)، ۲۱(۷۹)، ۱۷۳-۱۵۱.
۴. حج‌فروش، ش؛ و سرایی، م.ح. (۱۴۰۳). امکان‌سنجی مسیرهای دوچرخه‌سواری و تأثیر آن بر ایجاد شهر دوستدار دوچرخه مطالعه موردی: جاده سلامت در شهر یزد. مجله شهر پایدار، ۷(۱)، ۳۹-۵۶.
۵. حجتی، ن؛ ذبیحی، ح؛ و سعیده‌زآبادی، ز.س. (۱۴۰۱). واکاوی مفهوم توسعه شهری در گذر زمان و تبیین ابعاد و مؤلفه‌های آن. فصلنامه جغرافیا (برنامه‌ریزی منطقه‌ای)، ۱۲(۴۹)، ۳۶-۵۱.
۶. زنگنه‌شهرکی، س؛ نظری، م؛ و امیرفخریان، س. (۱۴۰۰). اولویت‌بندی راهبردهای توسعه شهری؛ مطالعه موردی: شهر رشت. چشم‌انداز شهرهای آینده، ۲(۳)(۷)، ۹۱-۱۰۵.
۷. شوهانی، ن؛ دارابی، س؛ و کریمی‌آغچه، ر. (۱۴۰۳). شناسایی و تحلیل عوامل مؤثر در ایجاد شهر دوستدار ورزش با رویکرد دیمتل فازی (مطالعه موردی: منطقه ۲۰ شهر تهران). فصلنامه علمی برنامه‌ریزی و توسعه محیط شهری، ۱۷(۵)، ۶۵-۸۲.
۸. صفاری، م؛ و لطیفی‌فرد، م. (۱۳۹۷). مدل شهر دوستدار فعالیت بدنی با رویکرد شهرهای فعال، جوامع فعال، شهروندان فعال. مطالعات مدیریت ورزشی (پژوهش در علوم ورزشی)، ۱۰(۴۸)، ۸۹-۱۱۲.

۹. عبدالهی، م.ح؛ ابوالحسینی، ع؛ و ساعتچیان، و. (۱۴۰۳). تحلیلی بر مزایای استفاده از دوجرخه به عنوان وسیله حمل و نقل عمومی با هدف توسعه پایدار. مدیریت توسعه پایدار در ورزش، ۱۳(۱۳)، ۱۴۹-۱۷۵.
۱۰. فروحی تملی، م.ر؛ محرم‌زاده، م؛ ایمان‌زاده، م؛ و اسکندری‌دستگیری، س. (۱۴۰۲). ارائه مدل تحقق شهرهای فعال و دوستدار ورزش با تأکید بر سیاست‌گذاری باز مدیریت شهری در ایران براساس مدل پارادایمی. مدیریت و توسعه ورزش، ۱۲(۲)، ۹۹-۱۱۸.
۱۱. قائدی، ع؛ غفوری، ف؛ و کارگر، غ.ع. (۱۳۹۵). بررسی نقش ورزش قهرمانی بر شاخص‌های توسعه اجتماعی. فصلنامه علمی پژوهش‌های کاربردی در مدیریت ورزشی، ۵(۱)، ۳۵-۴۷.
۱۲. کریمی، ج؛ عباسی، ه؛ و عیدی، ح. (۱۳۹۸). تبیین جامعه‌شناختی پیامدهای اجتماعی مشارکت در ورزش براساس نظریه داده بنیاد. پژوهش در ورزش تربیتی، ۷(۱۶)، ۲۸۵-۳۰۶.
۱۳. کریمی، ج؛ عباسی، ه؛ و عیدی، ح. (۱۴۰۰). پیاده‌سازی فرهنگ ورزشی سلامت‌محور از طریق شاخص‌های اجتماعی. نشریه فرهنگ و ارتقاء سلامت، ۵(۴)، ۵۱۲-۵۱۷.
۱۴. نظری، ل؛ و کیانی، م.س. (۱۴۰۰). رفتارهای دوستدار محیط زیست شهری در فضاهای عمومی فرهنگی - ورزشی در استان‌های کشور. فصلنامه مطالعات توسعه پایدار شهری و منطقه‌ای، ۲(۴)، ۱۱۹-۱۳۷.
۱۵. ویسیا، ا؛ حسینی سیاه‌گلی، م؛ و دامن‌باغ، ص. (۱۴۰۳). تحلیلی بر شاخص‌های شهر دوستدار کودک با تأکید بر فضاهای ورزشی کودک (مطالعه موردی: شهر اهواز). جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای، ۲۲(۳)، ۳۴۱-۳۶۸.
16. Cervero, R. (2020). Urban development on railway-served land: Lessons and opportunities for the developing world. *WORKING PAPER. UCB-ITS-VWP-2009.1-32*.
17. Cury, R., Kennelly, M., & Howes, M. (2023). Environmental Sustainability in Sport: A Systematic Literature Review. *Eur. Sport Manag. Q.*, 23, 13-37.
18. Deelen, J. C. C. (2019). *Space for sport: The interplay between the physical environment, intrapersonal factors and sports participation* (Doctoral dissertation, Utrecht University).
19. El-Barmelgy, M., & El-Khateb, M. (2020). Developing and increasing open spaces by using smart growth approach applied to Zagazig city-Egypt. *J Eng Appl Sci*, 67(2), 275-293.

20. Faragó, B. (2024). Competitiveness indicators of sports cities in Central-Eastern Europe. *Theoretical and empirical researches in urban management*, 19(1), 30-53.
21. Fleming, T., Sutcliffe, K., Lucassen, M., Pine, R., & Donkin, L. (2022). "Serious games and gamification in clinical psychology". *Comprehensive Clinical Psychology*, 10, 77-90.
22. Gilchrist, P., & Wheaton, B. (2016). Lifestyle and adventure sport amongst youth. In: Green K, Smith A, editors. Routledge handbook of youth sport. *London: Routledge*, 186–200.
23. Huang, D., Tian, M., & Yuan, L. (2023). Sustainable design of running friendly streets: Environmental exposures predict runnability by Volunteered Geographic Information and multilevel model approaches. *Sustainable cities and society*, 89, 104336.
24. Kouthouris, C., Zafeiroudi, A., Georgomanos, S., & Kontogianni, E. (2021). Enhancing active living and physical exercise through environmentally friendly policies in urban areas. *Physical Culture and Sport*, 91(1), 47-58.
25. Lee, H. C., & Ha, M. K. (2022). A study on the development of childcare environment in urban low-rise residential areas based on child-friendly city. *Journal of the Architectural Institute of Korea*, 38(12), 25-33.
26. Lim, D., & Park, S. (2023). A study of measures for sustainable sport. *Sustainability*, 15(17), 12732.
27. Lim, S. (2022). The impact of attracting a mega-sport facility on the development of a small town: A case study on taekwondowon in Muju, South Korea. *Sustainability*, 14(11), 6694.
28. Lindsey, I., & Darby, P. (2019). Sport and the Sustainable Development Goals: Where is the policy coherence? *International Review for the Sociology of Sport*, 54(7), 793-812.
29. Millington, R., Giles, AR., van Luijk, N., & Hayhurst, LM. (2022). Sport for sustainability? The extractives industry, sport, and sustainable development. *Journal of Sport and Social Issues*, 46(3), 293-317.
30. Patkaibende, A. (2023). Key characteristics of family-friendly cities. *Theoretical and Empirical Researches in Urban Management*, 18(1), 74-84.
31. Qiu, L. Y., & He, L. Y. (2018). Bike sharing and the economy, the environment, and health-related externalities. *Sustainability*, 10(4), 1145.
32. Rémillard-Boilard, S., Buffel, T., & Phillipson, C. (2021). Developing age-friendly cities and communities: Eleven case studies from around the world. *International journal of environmental research and public health*, 18(1), 133.
33. Roeling, K. (2023). Provincial Government Sport Expenditure and the Effects on Crime. September 2018. *International Journal of Health Promotion and Education* 56(2), 237-247.

34. Sallis, JF., Bowles, HR., Bauman, A., Ainsworth, BE., Bull, FC., Craig, CL & Bergman, P. (2019). Neighborhood environments and physical activity among adults in 11 countries. *American Journal of Preventive Medicine*, 36(6), 484-90
35. Schipperijn, J. (2017). A Northern European perspective on creating more activity friendly cities. *Preventive Medicine*, 103(Supplement), S3-S4.
36. Smith, A. (2018). The development of “Sports-city” zones and their potential value as tourism resources for urban areas. *Eur. Plan. Stud.* 18, 385–410.
37. Van Den Berg, L., Braun, E., & Otgaar, A. (2002). *Sports and City Marketing in European Cities*; Routledge: London, UK.
38. Wang, X., Qiao, G., & Lu, Y. (2024). Sustainable development of non-mega international sports events in a small town: Social impacts, residents' attitudes, and leveraging role of local government. *International Journal of Tourism Research*, 26(4), e2699.
39. Yuniastuti, E., & Hasibuan, H. S. (2019). Green open space, towards a child-friendly city (A case study in Lembah Gurame Park, Depok City, Jakarta Greater Area, Indonesia). In *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science* (Vol. 328, No. 1, p. 012016). IOP Publishing.
40. Zakirova, Y., & Bilalova, I. (2021). Spatial planning techniques for forming the urban environment in the friendly city concept. In *IOP Conference Series: Materials Science and Engineering* (Vol. 1079, No. 3, p. 032029). IOP Publishing.